

Protokol ispraćaja kraljice Elizabete II.

Fišter, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:049324>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

DIPLOMSKI RAD br. 290/OJ/2024
PROTOKOL ISPRAĆAJA KRALJICE ELIZABETE II

Ivana Fišter

Varaždin, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

Studij Odnosi s javnostima

DIPLOMSKI RAD br. 290/OJ/2024

PROTOKOL ISPRAĆAJA KRALJICE ELIZABETE II

Studentica:

Ivana Fišter

Mentorica:

izv.prof.dr.sc. Gordana Lesinger

Varaždin, srpanj 2024.

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za odnose s javnostima

STUDIJ Sveučilišni diplomski studij odnosa s javnostima

PRISTUPNIK Ivana Fišter

MATIČNI BROJ

0066108883

DATUM 10.6.2024.

KOLEGIJ

Modeli i tehnike odnosa s javnostima

NASLOV RADA Protokol ispraćaja kraljice Elizabete II.

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Protocol of the funeral of Queen Elizabeth II.

MENTOR

Gordana Lesinger

ZVANJE

izv. prof. dr. sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. izv. prof. dr. sc. Ana Globočnik Žunac - predsjednik
2. prof. dr. sc. Dijana Vuković - član
3. izv. prof. dr. sc. Gordana Lesinger - član
4. izv. prof. dr. sc. Darijo Čerepinko – zamjenski član
- 5.

Zadatak diplomskog rada

BROJ 290/OJ/2024

OPIS

Cilj rada je definirati teorijski okvir pojmova ceremonijala i protokola u diplomatskim odnosima i njihovu ulogu te ujedno i ulogu medija u protokolu odnosno opisati i objasniti kulturu ponašanja u protokolarnim i ceremonijalnim aktivnostima. Naglasiti važnost medijske popraćenosti u kontekstu diplomacije, provesti studiju slučaja posljednjeg ispraćaja kraljice Elizabete II te u konačnici generalizirati rezultate istraživanja i donijeti zaključke.

ZADATAK URUČEN

21.06.2024.

POTPIS MENTORA

Gordana Lesinger

SAŽETAK

Ceremonijal je formalni čin ili niz činova koji su uobičajeni ili propisani u važnim svečanim prilikama. Određene zajednice ili narodi kroz ceremonijal iskazuju svoj identitet, odnosno društvenu pripadnost i jedinstvo. Prisustvujući ceremonijalu prisutni se povezuju i shvaćaju važnost ceremonijala za cjelinu u kojoj se odvija. Način odvijanja ceremonijala, odnosno sva pitanja organizacije ceremonijala rješavaju se protokolom. Protokol svojim strogim pravilima pruža okvir za podršku međunarodnim odnosima i pregovorima. U Velikoj Britaniji jedan od najvažnijih ceremonijalnih događaja bio je sahrana kraljice Elizabete II, 2022. godine. Državni sprovod je najviša moguća počast koja se može odati nekoj osobi, a prisustvovanje takvom ceremonijalu je od velike važnosti za svakog diplomata. Diplomati na taj način pokazuju da prihvaćaju tradiciju drugih kultura i uspostavljaju međusobno razumijevanje i promiču nacionalne interese. Sprovod kraljice Elizabete II bio je težak diplomatski izazov popraćen nacionalnim i svjetskim medijima te je ispunio svrhu održavanja takvog ceremonijala, što će se prikazati analizom medijskih sadržaja koji su objavljeni 19. rujna 2022. na dan pogreba kraljice Elizabete II.

Ključne riječi: ceremonijal, protokol, diplomacija, kraljica Elizabeta II

SUMMARY

Ceremonial is a formal act or series of acts that are customary or prescribed on important ceremonial occasions. Certain communities or peoples express their identity, i.e. social affiliation and unity, through ceremonies. By attending the ceremony, those present connect and understand the importance of the ceremony for the whole in which it takes place. The manner of conducting the ceremony, i.e. all questions of the organization of the ceremony, are resolved by protocol. With its strict rules, the Protocol provides a framework to support international relations and negotiations. In Great Britain, one of the most important ceremonial events was the funeral of Queen Elizabeth II in 2022. A state funeral is the highest possible honor that can be paid to a person, and attending such a ceremony is of great importance for every diplomat. In this way, diplomats show that they accept the traditions of other cultures and establish mutual understanding and promote national interests. The funeral of Queen Elizabeth II was a difficult diplomatic challenge accompanied by national and world media and fulfilled the purpose of holding such a ceremony, which will be shown by analyzing the media content published on September 19, 2022, the day of Queen Elizabeth II's funeral.

Key words: ceremonial, protocol, diplomacy, Queen Elizabeth II

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Problem rada.....	1
1.2. Predmet i cilj rada	2
1.3. Metoda istraživanja	2
2. CEREMONIJAL	3
3. PROTOKOL	6
4. BONTON I CEREMONIJAL U KOMUNIKACIJSKOM ASPEKTU	8
5. DIPLOMATSKA KONTRAKULTURA KAO ELEMENT DIPLOMATSKE INSTITUCIJE.....	12
6. MODERNA DIPLOMACIJA	14
6.1. Tri izazova diplomacije u 21. stoljeću	15
7. POGREB KAO DIO CEREMONIJALA	18
7.1. Obilježja državnog sprovoda u Velikoj Britaniji.....	19
7.2. Kraljica Viktorija i službeni državni sprovod.....	21
7.3. Sprovod kralja Georgea.....	22
7.4. Obilježja državnog sprovoda u SAD-u	23
8. ISTRAŽIVANJE: POGREB KRALJICE ELIZABETE II	24
8.1. Život kraljice Elizabete II.....	24
8.2. Elizabetina diplomacija	25
8.3. Pogreb kraljice Elizabete II	28
8.4. Operacija „London Bridge“	30
9. ISTRAŽIVANJE MEDIJSKOG PRIKAZA SPROVODA	33
9.1. Izvještavanje hrvatskih medija	35
10. ZAKLJUČAK.....	39
11. LITERATURA	41

1. UVOD

Ceremonijal je događaj u životu društva koji ima simbolično značenje. Norme ceremonijala odražavaju ne samo ideologiju, već i socijalnu psihologiju društva, bez čijeg adekvatnog tumačenja nije moguće ispravno razumjeti ponašanje državnika u specifičnim situacijama vezanim uz njihov službeni status. Diplomatski protokol, kao dio državne ceremonijalne kulture, ilustracija je duhovnog, moralnog i političkog stanja društva. U svakoj kulturi, svakom društvu, postoji neka vrsta kodeksa komunikacijskih pravila koji prožima gotovo sve vrste službene i neslužbene interakcije. Zato je u diplomatskoj komunikaciji važno da diplomat poznaje osnovne elemente komunikacije, da zna kako se služiti verbalnim i neverbalnim sredstvima ovisno o naravi situacije. Diplomata u komunikaciji mora biti suzdržan, mora znati pravilno oslovljavati i titulirati osobu s kojom komunicira, mora biti fokusiran na jednu temu i najvažnije biti samouvjeren kako bi ostvario povjerenje kod druge strane. Treba voditi računa i o neverbalnim elementima (pokret, mimika, gesta) ali i o kulturološkim specifičnostima pojedinih kultura kako ne bi došlo do zategnutih ili čak prekinutih diplomatskih odnosa između pojedinih država (Kraljević, Vilović, 2020: 28). Povijesne i tehnološke promjene, povećanje broja sudionika na međunarodnoj pozornici (države, nevladine organizacije, transnacionalne organizacije, mediji, nevladine udruge) utjecale su na brzi prijenos informacija i način komuniciranja pred globalnom publikom, gdje je svaki korak praćen medijima i javnosti.

1.1. Problem rada

Državni posjeti igraju ključnu ulogu u međunarodnoj diplomaciji, služe za jačanje diplomatskih veza, poticanje suradnje i prijateljskih odnosa između dviju nacija. Međutim, iza kulisa ti su posjeti pomno isplanirani poslovi koji se pridržavaju utvrđenog protokola i ceremonijalnih praksi. Svečane prigode od iznimne nacionalne važnosti općenito privlače popise uzvanika na kojima su istaknuti strani dostojanstvenici, uključujući šefove država i vlada. Carska ustoličenja, kraljevske krunidbe, predsjedničke inauguracije, papinske investiture, kraljevska vjenčanja, karakteristične

su prigode ove vrste. Stoga pogreb kraljice Elizabete II nije bio važan događaj samo za stanovnike Velike Britanije, nego i za svjetsku diplomaciju. Poziv na takvu ceremoniju veliki je prestiž za svakog državnog poglavara.

1.2. Predmet i cilj rada

Cilj rada je definirati teorijski okvir glavnih pojmova ceremonijala, protokola, moderne diplomacije i kako su se ti pojmovi kroz povijest diplomacije razvijali i dobivali na važnosti. Najveći naglasak je na pojašnjavanju ceremonijala čije norme odražavaju ne samo ideologiju, nego i socijalnu psihologiju društva bez čijeg je adekvatnog tumačenja nemoguće pravilno razumjeti ponašanje državnika u konkretnim situacijama vezanim uz njihov službeni status te provesti studiju slučaja protokola ispraćaja kraljice Elizabete II i prikazati kako su svjetski i domaći mediji popratili događaj.

1.3. Metoda istraživanja

U ovom radu koristi se metoda studije slučaja, koja je jedna od najčešće korištenih strategija kvalitativnih društvenih istraživanja. Yin (2009:18) definira studiju slučaja kao empirijsko ispitivanje koje istražuje fenomen u kontekstu stvarnog života. U istraživanju studije slučaja koristi se više metoda prikupljanja podataka, budući da uključuje dubinsko proučavanje fenomena. Ovom metodom će se utvrditi i usporediti pisani medijski sadržaj koji je objavljen 19. rujna 2022. na dan pogreba kraljice Elizabete II.

2. CEREMONIJAL

Ceremonijal je strogo poštivanje običaja propisanih ili uobičajenih u svečanim prilikama (Wood, Serres, 1970:3). Iako nas ta definicija asocira na slike veličanstvenih svečanosti viđenih u sredstvima javnog informiranja, ceremonijal je mnogo više od toga. Ceremonijal je vrsta kulturne poruke jedne društvene skupine ljudi drugoj. Osnovna ideja ponašanja, unutarne značenje svjetovnog ceremonijala položeno je u crkvenim ritualima, a vanjski oblici ponašanja mogu se posuditi iz tradicija svakodnevnog svjetovnog života. Trenutno je povećan interes za ceremonijalnu kulturu općenito, a posebno za bonton kao sastavnicu ceremonijala. Taj se fenomen uvelike objašnjava njihovom posebnom ulogom u procesima komunikacije u društvu, kao i novim shvaćanjem samih procesa komunikacije i ponašanja.

„Nema društva bez hijerarhije niti civilizacije bez ceremonijala“ (Wood, Serres, 1970). Ceremonijal koji upravlja međunarodnim događajima ima veliku važnost jer se temelji na tradiciji i nacionalnom temperamentu. Ujedno stvarajući odgovarajuće okruženje i uvjete koji će omogućiti miran i skladan razvoj odnosa među vladama pojedinih suverenih država te stranim i domaćim dužnosnicima, neovisno o njihovom statusu. Diplomacija kao jedna od sfera primijenjene politike vrlo je složena i odgovorna vrsta ljudske djelatnosti. Diplomacija se može smatrati umjetnošću, jer diplomat nije samo „obrazovana i mentalno razvijena“ osoba s neupitnim autoritetom, snažnom voljom, izdržljivošću i osjećajem odgovornosti, diplomat je kreator sustava međunarodnih odnosa izgrađenih na suradnji i povjerenju, poštovanju, suverenitetu, jednakosti, teritorijalnom integritetu država (Wood, Serre, 2016). Za provedbu ovih načela neophodan alat bio je formirati diplomatski ceremonijal, uz pomoć kojeg su države koje se međusobno razlikuju po svom društveno-političkom ustroju, povijesti, kulturi, mogle graditi partnerstva. Glavne funkcije ceremonijala su komunikacijska, integrativna, razlikovna, utopijska, funkcija kontinuiteta duhovne kulture društva.

Komunikativna funkcija svodi se na činjenicu da se tijekom ceremonije odvija razmjena informacija, što je najučinkovitije u procesu jačanja veza između država. Funkcija integracije jedan je od oblika komunikacijskog ponašanja (Krokhina i Krupenin, 1997; Wood i Serre, 2016). Prisutnost na svečanosti pridonosi ulasku pojedinca u određeni kolektiv. Sudjelovanje „početnika“ u ritualu bitan je dio procesa integracije. To znači prepoznavanje od strane novog sudionika

glavnih vrijednosti društvene grupe, a kao posljedica normi ponašanja prihvaćenih u društvu (Turysbek i sur., 2021). Ceremonijal podrazumijeva izražene hijerarhijske odnose i to je njegova razlikovna funkcija. Jedan od glavnih čimbenika diplomatske ceremonije je da se tehnologije vizualne komunikacije koje je čovjek razvijao od davnina nastavljaju stvarati i u današnje vrijeme. Politička simbolika razvila se u strogom sustavu posuđenica, koje su u nekim slučajevima artikulirane od strane vlasti, ali većinom zahtijevaju posebna objašnjenja. Neverbalni komunikacijski jezik (znakovni jezik, odjeća, heraldika, amblemi, stijegovi, zastave) u ceremonijalnoj kulturi služi ne samo za samoidentifikaciju i identifikaciju pojedinca već prvenstveno za identifikaciju društva (Ryspayeva i sur., 2021). U stereotipima ponašanja postoji socijalno iskustvo, tijekom komunikacije osoba spoznaje svoju etičku i društvenu pripadnost. Običaj je određeni poredak ponašanja ljudi u društvu (Krokhina, Krupenin, 1997; Orlov, 2021). Običaj se razvija u procesu razvoja društvenog života, koji unatoč raznolikosti i složenosti karakterizira ponavljanje sličnih situacija. U najširem smislu riječi, običaji obuhvaćaju oblike društveno-političkog djelovanja i metode rada, oblike obiteljskog i bračnog života, odnose u svakodnevnom životu. Običaji su spontano prenošeni postupci s kolektiva na pojedinca s jedne generacije na drugu. Običaji ne mogu uključivati norme čiju provedbu podupire država. Običaj je element prihvaćenog načina života u društvu. Razvojem društva dolazi do borbe između starih i novih običaja. Običaj koji je posebno otporan i koji se očuvao kroz nastojanja ljudi da zadrže ponašanja naslijeđena od prethodnih generacija je tradicija (Volkova i sur., 2020). Tradiciju karakterizira pozornost ne samo na vanjske oblike ponašanja, već i na njegov unutarnji sadržaj. Kada se neki oblik ponašanja počne kontrolirati pravnim aktima, ono postaje ceremonijal osmišljen kako bi se održala skladna povezanost među generacijama unutar određenog naroda, društvene skupine, povijesne zajednice (Dalelbekkyzy i sur., 2019). Ceremonijal prati osobu od prvih godina života do odlaska. Ceremonijal je najviši stupanj organizacijskog modela ponašanja koji se temelji na pravilima bontona. Sljedeći organizacijski model ljudskog ponašanja u društvu je protokol. Riječ „protokol“, grčkog podrijetla, sastoji se od dvije riječi: „prvi“ i „ljepilo“, što je u srednjem vijeku označavalo prvi list zalijepljen na rukopis s bilješkama o njegovom sadržaju (Ryspayeva i sur., 2021).

Kasnije se riječ „protokol“ počela primjenjivati na pravila vođenja diplomatskih poslova. Jedan od međunarodnih koncepata ove riječi označava dokument koji je priložen uz glavni tekst sporazuma ili ugovora, na primjer, tajni protokol sovjetsko-njemačkog ugovora iz 1939. Studija

se odnosi na „diplomatski protokol“, koji prema definiciji „Diplomatskog rječnika“, znači „skup općeprihvaćenih pravila, tradicija i konvencija kojih se pridržavaju vlade, agencije za vanjske poslove, diplomatske misije i službenici u međunarodnoj komunikaciji“ (Karyagin, 1994). I bonton, i protokol i ceremonijal bore se s društvenim kaosom, ali bonton više regulira međuljudske odnose, dok su protokol i ceremonijal politika, prestiž i imidž moći. Tijekom stoljeća, diplomatski protokol doživio je značajne promjene, jedno je ostalo nepromijenjeno ceremonijali veleposlanstva dužni su održavati iluziju moći države. Takozvani sastanci „bez kravate“ 90-ih godina XX. stoljeća (odnosno sastanci šefova država bez poštivanja pravila diplomatskog protokola) nisu dodali poštovanje politici zemalja koje su organizirale te ceremonije.

Što se tiče uloge protokola u međunarodnoj komunikaciji općenito, a posebno tijekom posjeta šefova drugih država, teško je ne složiti se s V.M. Sukhodrev koji (2008) kaže: „Poštivanje protokola je od velike važnosti u diplomaciji, uključujući i za uspostavljanje korektnih odnosa na državnoj razini kada su u pitanju posjeti visokih državnika i osobni odnosi između nas. Odnosno, šef države ako nešto pogriješi neće biti ismijavan, ali može zauvijek pokvariti svoj ugled u očima domaćina“.

3. PROTOKOL

Mnogo je instrumenata koji čine složen i delikatan mehanizam vanjske politike uspješnim i učinkovitim, a diplomatski protokol jedan je od najvažnijih među njima. Zapravo, to je srž svega što se tiče diplomacije. Bilo kakvu diplomatsku aktivnost jednostavno je nemoguće zamisliti bez diplomatskih tradicija i pravila. Protokol nije sam sebi cilj. Razumijevanje pravila protokola ključno je za vođenje diplomacije, što bi potvrdio svaki diplomat. Sve od znanja kako pravilno pozdraviti stranog čelnika, razumijevanja stranih običaja ili prikladnog rasporeda sjedenja na državnoj večeri igra važnu ulogu u diplomatskom procesu. Pravila diplomatskog protokola su univerzalna, temeljena na načelu reciprociteta i na načelu međunarodnog poštovanja, što znači poštovanje svega što simbolizira i predstavlja državu. Načelo međusobnog poštovanja i učtivosti dovelo je do nastanka i razvoja diplomatskog protokola u međunarodnoj komunikaciji. Protokol nije samo međunarodni kodeks pristojnosti, on je vrlo često ogroman politički instrument.

Riječ protokol grčkog je podrijetla i u početku je označavala vrpču ili pečat koji se lijepio na dokument kao dokaz njegove izvornosti. Danas protokolom nazivamo svojevrsni međunarodni sporazum, zbirku pisanih i običajnih normi međusobnog ponašanja država i njihovih predstavnika, kao i posebnu ustanovu ili više njih koje se bave primjenom navedenih normi (Mikolić, 1995:6). Brojna pitanja iz diplomatskog protokola nisu uređena međunarodnim ugovorima, posebice pitanja ceremonijala, reda prvenstva i povlastica. Iz tog razloga se spomenuta pitanja rješavaju na temelju međunarodnog običajnog prava, općeprihvaćene prakse, domaćim zakonodavstvom te ustaljenim tradicijama i običajima država. Neka se pravila mogu dogovoriti između država netom prije zajedničkog događaja. Prema Mikoliću zadaća protokola je rješavanje svih pitanja ceremonijala i etike, organizacije ceremonijala kojemu pribiva poglavar države, predsjednik vlade ili ministar vanjskih poslova, za vrijeme službenih posjeta visokih državnih dužnosnika iz inozemstva. Protokol dodjeljuje svakome sudioniku odgovarajuće mjesto u političkoj i administrativnoj strukturi, jamči djelatnicima u državnoj službi njihova prava, rješava nesporazume koji se tiču prava prvenstva, kao i nesuglasice o korištenju pripadajućih povlastica i imuniteta (Wood, Serres, 1970). Osim uspostavljanja načina odvijanja javnih svečanosti, protokol im daje i metodu, ograničenja, ravnotežu i etiku. Njime se osigurava poštivanje odredaba o imunitetu sadržanih u Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima i Bečkoj konvenciji o

konzularnim odnosima te reciprocitet u korištenju povlastica. Vodi evidenciju članova stranih misija i članova njihovih obitelji te izdaje diplomatske, konzularne i službene iskaznice.

Protokol je međunarodni skup pravila jer su njegova osnovna načela univerzalno priznata. Međutim, jedna od najvažnijih karakteristika protokola je njegova sposobnost da uzme u obzir nacionalne značajke zemalja (Alekseev, 2010). Čelnici zemlje mogu dočekati goste na tajnom jeziku diplomacije. Primjerice u Indiji postoji tradicija nošenja vijenca na vratu gosta gdje različiti cvjetovi označavaju različite stavove zemlje prema gostu. U Šri Lanki postoji tradicija posipanja ružinih latica. U Ukrajini goste treba dočekati s kruhom i solju kako bi se pokazao prijateljski odnos prema njima. Pravila protokola nisu svetinja i ceremonijal ne treba uspoređivati s religijskim ritualima čije će kršenje dovesti do propasti svijeta. Ona su usko povezana sa željom da se osobama osigura tretman koji zaslužuju, ali i s potrebom da se izbjegne razdor. Iako su protokolarna pravila stroga i traže točnu primjenu, njihovu povredu moglo bi se tumačiti kao nespremnost onoga koji ih ne primjenjuje, odnosno njegovu nespremnost podvrgavanja prihvaćenim obavezama u interesu svijeta (Alekseev, 2010). Ako se dogodi da dođe do povreda prava i povlastica stranih diplomata, oni ne bi smjeli reagirati preuranjeno.

Pojam „protokol” danas se koristi u medicinskom, znanstvenom, pa čak i pravnom i političkom području. Jedna od najpoznatijih upotreba izraza „protokol” je Protokol iz Kyota, međunarodni sporazum o klimatskim promjenama. U znanstvenoj i istraživačkoj areni, „protokol” će se odnositi na evidenciju znanstvenih i eksperimentalnih opažanja. U svim slučajevima, pojam daje ideju o strogim pravilima i procedurama prepoznatim i prihvaćenim od svih zainteresiranih strana. U svijetu multilateralne diplomacije, protokol pruža jasan i transparentan sustav koji dopušta svim sudionicima događaja da razumiju položaj koji im se daje u svim aspektima njihovih službenih funkcija (Bugar, 2015).

Skloni smo pojavu protokola povezivati s razvojem država u kontekstu međunarodnih odnosa. Što je naš svijet globalniji, to je važnije cijeniti logike i razloge koji stoje iza takozvanog sustava protokola.

Potreba za pregovaranjem o pitanjima i pronalaženjem mirnih rješenja za nesporazume koji nastaju izvan teritorijalnih sporova ili interakcija između zajednica s različitim kulturama i tradicijama jest star koliko i čovječanstvo. Razmjena darova između stranaka, priznavanje naslova povezanih s

društvenim i političkim položajem, korištenje amblema za razlikovanje skupine od druge i domaćinstvo društvenih događaja oduvijek su bili dio ljudskih odnosa i korišteni kao alati tijekom pregovora (Alekseev, 2010).

Tragovi protokola mogu se pronaći kroz čitavu drevnu povijest. Egipat je imao osnove diplomatskog sustava još u 14. stoljeću prije Krista. Do 8. stoljeća prije Krista, Kina je organizirala sustav misija za upravljanje golemim teritorijem. Glasnici su bili naširoko korišteni u staroj Grčkoj i grčkoj mitologiji; prikazujući sustav koji vode bogovi od strane Hermesa, kako bi osigurao njihovu sigurnost. Glasnici i izaslanici bili su zaštićeni nepisanim ali priznatim sustavom imuniteta i od agresije i od uhićenja. Oni su bili prvi pravi diplomati zapadnog svijeta. Tijekom rata, oni su bili uobičajeni način komunikacije između zaraćenih strana (Bugar, 2015).

4. BONTON I CEREMONIJAL U KOMUNIKACIJSKOM ASPEKTU

Bonton se ne smije brkati s pojmom „etike“. Etika je filozofska doktrina morala. „Moral“ na latinskom znači „ispravno ponašanje“. Francuska riječ *e'tiquette* ima dva značenja: „etiketa“, „oznaka“, „natpis“ i „ceremonijal“, „bonton“, a posuđena je od nizozemske riječi *sticke* („klin“) i izvorno je značila klin na koji je bio pričvršćen papirić s nazivom proizvoda, kasnije i sam papirić sa natpisom. Trenutačno se bonton shvaća kao „skup pravila ponašanja koja se tiču vanjske manifestacije stava prema ljudima (odnos prema drugima, oblici obraćanja i pozdrava, ponašanje na javnim mjestima, maniri i odijevanje)“ (Bayburin, Toporkov, 1990). Ali ova definicija ne uzima u obzir razlike između svakodnevnog i ceremonijalnog ponašanja. Bonton se provodi u komunikaciji, ali ne odvija se sva komunikacija prema pravilima bontona. Svaki čin komunikacije podrazumijeva prisutnost najmanje dva partnera s komunikativnim statusom. Situacija bontona uvijek je komunikativna. Bonton je dijalog, primjena pravila ponašanja podrazumijeva određeni odgovor komunikacijskog partnera (Saifnazarov, 2019; Yessenbayeva i sur., 2020). Taktika ponašanja uvelike ovisi o komunikacijskom statusu partnera, dobi, spolu, nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti, društvenom statusu, obiteljskim vezama. Dakle, bonton u početku podrazumijeva

neravnopravnost u komunikaciji, iz čega proizlaze određena pravila ponašanja za starije i mlađe (dobna kategorija), žene i muškarce u općem građanskom bontonu. U poslovnom bontonu postoje dvije glavne kategorije nadređeni i podređeni. U diplomatskom bontonu kao ni u jednom drugom, posebnu važnost dobiva pojam pristojnosti čije je odstupanje prepuno neželjenih posljedica u odnosima između država (Zakharova, 2015). To se odnosi i na umjetnost kao stabilizirajući mehanizam u međunarodnoj komunikaciji s obzirom na to da je komunikacijski čimbenik diplomatskog ceremonijala. Važno je napomenuti da različite vrste umjetnosti mogu imati komunikacijski status kako unutar samog ceremonijala (arhitektura, glazba, slikarstvo), tako i biti samostalni „igrači“ u sustavu međunarodnih odnosa, pridonoseći uspostavljanju međusobnog razumijevanja između vlada različitih država koje sudjeluju u zajedničkim kulturnim projektima ili u razmjeni kulturnih vrijednosti (Zakharova, 2015).

Sredstva komunikacije stvorio je čovjek od davnih vremena i nastavljaju se razvijati u današnje vrijeme. Osim jezika i njihovih dijalekata, postoje sredstva vizualne samoidentifikacije i identifikacije, koja služe za pohranu i prijenos informacija. Jedno od vizualnih komunikacijskih sredstava su heraldički znakovi u najširem smislu ovog pojma amblemi, grbovi, uniforme, koji su poznati od davnina, kada je postojala potreba ne samo za samoidentificiranjem pojedinca, već i za identifikaciju društva (Hall, Jönsson, 2003). Ali u isto vrijeme heraldički znakovi mogu djelovati ne samo kao komunikacijski čimbenik, već i izravno kao komunikacijski objekt. Dakle, državne i vojne ceremonije uključuju tako važnu komponentu kao što je etiketa zastave. U diplomatskoj kulturi posebnu ulogu ima i bonton himne, pri čijem se izvođenju treba pridržavati određenih pravila ponašanja. Treba napomenuti da različiti glazbeni žanrovi dopuštaju međusobno isključive norme ponašanja. Na primjer, zviždanje je neprihvatljivo u dvorani konzervatorija, „zviždanje“ izvođača znači izražavanje odbijanja, osude njihovog rada. Ujedno je i zviždanje na rock koncertu znak odobravanja, svojevrzni audio pljesak. Na bilo kojoj ceremoniji, ponašanje osobe je niz uzastopnih gesti, od kojih svaka ima simbolično značenje. Pritom treba napomenuti da u okviru europske kulture poslovnog ponašanja ista gesta može imati dva tumačenja. Na primjer, kimanje naprijed gotovo posvuda znači „da“, a odmahivanje glavom s jedne na drugu stranu znači „ne“. Ali u nekim je zemljama, uključujući Bugarsku, suprotno. Krug koji čine kažiprst i palac nečije ruke je „OK“ („dobro“), ali u Francuskoj ova gesta znači „nula“ ili „ništa“, dok se u nekim mediteranskim zemljama (u Grčkoj) odnosi na homoseksualce. Dakle, u procesu bilo koje komunikacije, geste zahtijevaju pažljivo rukovanje. Izgled je također jedan od važnih elemenata

komunikacije. Stručnjaci iz područja etnografije dijele ljudske kulture na „kontaktne“ i „nekontaktne“. Od velike važnosti u komunikaciji je pogled u „kontaktnim kulturama“, u koje spadaju Španjolci, Talijani, Portugalci, Latinoamerikanci, Arapi. U „beskontaktne“ kulture ubrajaju se narodi koji žive na sjeveru Europe, Indijci, Japanci, Pakistanci (Zakharova, 2015; Sukhonos i sur., 2021). Kod Slavena je običaj gledati u sugovornika, a u isto vrijeme zabranjeno je buljiti u stranca. Komunikacijske funkcije odijevanja, kao jedne od sastavnica neverbalnog jezika komunikacije u najvećoj su se mjeri očitovale u doba dandyizma. Izvorni izgled svjedočio je o originalnom razmišljanju. No, dandy nije hodajući frak, samo poseban način nošenja. Moguće je ostati dandy u zgužvanoj odjeći, ali s osjećajem urođene plemenitosti (Hall, Jönsson, 2003). Dandyizam je stil života temeljen na izazovu, suprotstavljanju vladajućoj eliti i sama pomisao na karijeru kicošu je bila mrska. Dandyizam se osobito živo manifestirao u imperijalnim državama, gdje je zakonskim aktima postojala regulacija mode i, kao posljedica toga, koncept uniformi. Uniforma je značila mjesto službe, pripadnost određenom društvenom krugu. U vojsci, a posebno u gardi, pojam časti odore neraskidivo je vezan uz pojmove „pukovnijske časti“ i „osobne časti“. Zauzvrat, ključni koncept svjetonazora gardijskog časnika je čast, moralna odgovornost prema precima za njihove postupke i djela. Dakle, vrijednosni sustav utjecao je ne samo na unutarnja, već i na vanjska svojstva osobe, u čijoj se cjelini ona ponaša kao partner u procesu bontonske komunikacije. Za mnoge je časnike fascinacija novim političkim idejama započela oponašanjem vanjskih oblika. Odbijanje sudjelovanja u plesu, ekstravagantni kostim, prkosni maniri bili su ikonski simboli opozicije 19. i početka 20. stoljeća.

Kulturni su procesi složeni i višestruki fenomeni, a mogu se istraživati različitim metodama. Stoga danas postoje mnogi koncepti kulture, od kojih svaki na svoj način objašnjava i sistematizira kulturne procese. Prvo osoba se uvijek ponaša uzimajući u obzir činjenicu da je neke više sile promatraju, a i ritual i situacija etikete mogu se organizirati na takav način da osiguraju izravno sudjelovanje tih sila. U nizu slučajeva, jedan od partnera djeluje u ime Boga, pokojnih rođaka, gospodara drugog svijeta itd. Sukladno tome, verbalni i bihevioralni tekstovi koje oni generiraju izgledaju kao da ne dolaze od njih osobno, već od onih viših sila, čiji su oni predstavnici (Bayburin, Toporkov, 1990). U semiotičkom aspektu, bonton je određeni sustav znakova, vlastiti rječnik skupa simbola i gramatičkih pravila za kombiniranje znakova i konstruiranje tekstova.

Etiketa pak ima izražen situacijski karakter, specifičnosti situacije diktiraju izbor komunikacijskih znakova (Bayburin, Toporkov, 1990). Sudionici ritualne komunikacije ponašaju se u skladu sa svojim društvenim statusom. Tijekom rituala pojedinac je prije svega predstavnik klase, društvene skupine; njihov društveni položaj diktira jezik ritualnog ponašanja njihovih komunikacijskih partnera u komunikaciji. Kršenje ovih pravila je izazov javnom moralu, potkopavanje moralnih temelja zajednice, što zauzvrat stvara kritičnu revolucionarnu situaciju. Ako dođe do promjene oblika vladavine u državi, tada nove vlasti počinju uvoditi nove obrede. Velika francuska revolucija pridonijela je „preobrazbi morala“. U to vrijeme dolazi do iskorjenjivanja starih normi odnosa među ljudima.

Bonton određuje vanjske oblike ponašanja i ophođenja prema drugim ljudima, intonaciju, ton, izražaj govora, stil kroja i dekoracije kostima. Ukupnost svih ovih svojstava naziva se manirima. Odnos prema njima varira među različitim društvenim skupinama. Za aristokrata plemenito ponašanje znači pripadnost „višem svijetu“, ono je znak iznimnog položaja u društvu u 18. i 19. stoljeću. Prosvjetitelji 18. stoljeća bonton su smatrali sredstvom moći. Među europskim plemstvom XVIII. početka XX. stoljeća postojao je stil života koji se zapravo nazivao „bonton“. Bonton kao način egzistencije dvorske javnosti i europskih monarha. Usporedo s razvojem i jačanjem moći trećeg staleža, buržoazije, bonton se počinje prilagođavati promijenjenim društvenim uvjetima. On prestaje biti privilegija aristokrata, koji, zadržavajući svoje plemstvo, gube nekadašnje bogatstvo i moć. Buržoazija teži oponašanju plemićke klase u stilu života, dok vanjski oblici prevladavaju nad sadržajem. Tek u dvadesetom stoljeću dolazi do demokratizacije bontona. Sam način života postaje sve univerzalniji.

Osoba se pojavljuje u društvu:

- kao sudionik u gospodarskom procesu
- kao sudionik političkog procesa;
- kao član određene stručne zajednice;
- kao turist (Chopin, 2018).

Europski bonton izgubio je klasni karakter. Razvijeni su novi oblici bontona koji se temelje na: profesionalnim karakteristikama; jedinstvenosti pojedinih životnih situacija; specifičnosti nekih

sfera života suvremenog društva. Ljudska su bića društvena bića i komunikacija je važan dio života. Komunikacija može biti „pismena“ ili „nepismena“. Ali također komunikacija može biti zid koji dijeli ljude ili, obrnuto, „jedini pravi luksuz“, kako je primijetio Antoine de Saint Exupéry (Crow, 2018). I ritual i bonton bore se s društvenim kaosom, ali bonton u isto vrijeme treba pružiti ugodno estetsko okruženje za partnere u komunikaciji, ritual je izraz osnovnih moralnih koncepata društva. Državni i vojni ceremonijali sredstvo su organizacijske kulture, njezine reprodukcije u uvjetima smjene generacija menadžera i običnih zaposlenika (Kutsyi, 2021). Pravila ponašanja vojnih i diplomatskih ceremonija oslikana su do najsitnijih detalja. Ali ako je vojna parada kao najviši oblik vojnog umijeća upućena ne samo vojnom osoblju, već i različitim slojevima stanovništva, onda je diplomatska ceremonija, na primjer, ceremonija predaje vjerodajnica, elitne prirode.

5. DIPLOMATSKA KONTRAKULTURA KAO ELEMENT DIPLOMATSKE INSTITUCIJE

Protokol omogućuje uspostavljanje prijateljskih odnosa s nekim pojedincima i istovremeno izbjegavanje sukoba s drugima. Treba poštovati lokalne tradicije i ako je potrebno promijeniti prihvaćena pravila uz prethodno objašnjenje razloga za promjenu. Osobni osjećaji sudionika komunikacije također mogu utjecati na razvoj protokola. „Turski sultan nije želio priznati podjelu Poljske između Rusije, Austrije i Pruske. Stoga su na prijemima uz sudjelovanje diplomatskog zbora, na kojima su veleposlanici morali naizmjenično prilaziti sultanu i pozdravljati ga, kada dođe red poljskom veleposlaniku i nitko nije došao (iako je bio prisutan), komornik se okrenuo sultanu i rekao: „Veleposlanik je otišao u šetnju i zadržao se zbog snježnih padalina“ (Wood, Serre, 2016.). Namjerno kršenje bontona proračunato je iskazivanje nepovjerenja diplomatima i kao posljedica toga, državi koju oni predstavljaju. Rijetki su u stanju odgovoriti kao što je grof B. de Castellane odgovorio domaćici, koja mu se ispričala što mu ne može osigurati mjesto u skladu s njegovim položajem: „Gospođo, moje je mjesto uvijek najbolje“ (Wood, Serre, 2016.). Do kršenja protokola može doći ili iz neznanja, što se među profesionalnim političarima događa dosta rijetko ili u svrhu javnog pokazivanja nepristajanja na određene političke ciljeve. Diplomatska kontrakultura odnosi

se na namjerno nepoštivanje općeprihvaćenih protokolarnih normi, tradicija i konvencija, kao i pravila poštovanja i uljudnosti općeprihvaćenih u međunarodnoj praksi, promatranih u diplomatskim, službenim i međuljudskim odnosima radi utjecaja na vanjskopolitičke odluke sudionika u međunarodnoj komunikaciji. Jedno od važnih obilježja diplomatskog bontona je načelo gostoprimstva, koje se posebno očituje u ceremonijalu razmjene darova. Istodobno, sam dar djeluje kao element diplomatske komunikacije, koji ima određene funkcije. U tom pogledu posebnu ulogu imaju umjetnička djela. Kao dar mogu djelovati ne samo kreacije slikara, kipara, majstora dekorativne i primijenjene umjetnosti, već i: poziv na nastup, koncert, izlet, sportsko natjecanje. Istodobno, sudionici u komunikaciji moraju se pridržavati i pravila ponašanja usvojenih u takvim slučajevima i normi diplomatskog protokola. Ako se sudionici ceremonije klasificiraju kao „igrači“, „gledatelji“ i „analitičari“, onda u diplomatskim ceremonijama prevladavaju „igrači“ i „analitičari“. Dakle, diplomatski ceremonijal nameće stroge zahtjeve za provedbu pravila bontona, čije poštivanje također određuje prirodu odnosa između država. Kao što D. Wood i J. Serre (2016) primjećuju u svojoj studiji: „Diplomacija je umijeće rješavanja međunarodnih razlika mirnim putem. Diplomacija je također tehnika i vještina koja harmonično utječe na međunarodne odnose i poštuje određena pravila i običaje. Diplomatska djelatnost oduvijek je imala naglašeni ritualni karakter“. Diplomati i službeni predstavnici država, vlada i međunarodnih organizacija koriste tradicionalne metode za rješavanje vanjskopolitičkih problema. Tradicionalni oblici diplomatske djelatnosti su konzervativni. Ali konzervativizam je pokazatelj uspostavljenog sustava teorijskih znanja i praktičnih vještina koji se razvijao kroz povijest međunarodnih odnosa. Zadaće realne politike prilagođavaju se starim ceremonijalnim oblicima i stvaraju nove.

Protokol ima za cilj „zaštititi“ u praksi načela suvereniteta, jednakosti i teritorijalne cjelovitosti država. Nitko ne negira postojanje aktera u svjetskoj politici, ali za razliku od unutarnjeg političkog sustava država, gdje postoji politička hijerarhija u međunarodnim odnosima, vrijede načela ravnopravnosti. Što su veći preokreti u političkom životu države, to su drastičnije promjene u oblicima i uvjetima života i to su prošle epohe dalje od sadašnjih generacija. „Suvremeno se društvo lako i bezobzirno odriče dotadašnjih zakona života, s prijezirom i podsmijehom odmahuje rukom na nekadašnji način života i namjerno prekida svaku vezu sa zavičajnom prošlošću“ (Wood, Serre, 2016.).

6. MODERNA DIPLOMACIJA

Henry Kissinger jednom je rekao da umjetnost diplomacije nije nadmudriti drugu stranu, već uvjeriti ih ili u zajedničke interese ili nedostatke. Suočeni s brojnim suvremenim promjenama u međunarodnoj politici, temeljna načela umjetnosti moraju se prilagoditi diplomaciji.

Profesor Paul Sharp naglašava dva trenda u modernoj diplomaciji: sve više institucionalizirani multilateralizam s ciljem jačeg međunarodnog poretka i „sklonost da se diplomate percipira u odnosu na vještine koje posjeduju i uspješno obavljene poslove, a ne onoga koga predstavljaju“. Oba ova trenda udaljavaju diplomate od njihovih uloga profesionalnih predstavnika suverenih država. Međutim, Sharp ističe da diplomati svoj autoritet i dalje crpe iz činjenice da predstavljaju države. Nedavni neuspjesi u diplomaciji mogu se pripisati preambicioznim pokušajima uspostave međunarodnog poretka bez dovoljne potpore pojedinačnih država. Sharp razlikuje i istražuje četiri tipa predstavljanja: predstavljanje kao ceremonija i simbolizam, predstavljanje interesa i moći, predstavljanje ideja te diplomatsko predstavljanje i narodni suverenitet (Kurabalija, 1998).

S brzim porastom količine zanimljivih i korisnih informacija dostupnih na internetu za obične diplomatske aktivnosti s kojima se diplomati suočavaju bilo je potrebno naučiti nove vještine kako bi u potpunosti iskoristili mogućnosti koje nude informacijske tehnologije. Stoga se može reći da su diplomatske aktivnosti koje se sastoje od pribavljanja i obrade informacija duboko pogođene promjenama koje je izazvao IT. Širok raspon informacija dostupnih putem interneta imaju još jednu važnu funkciju za diplomate: mogu ga koristiti kao izvor za sve vrste detalja o zemlji u kojoj su akreditirani. Brz i jednostavan pristup lokalnim novinama, novinskim agencijama, institucijama, udrugama, zakonima i propisima putem interneta, omogućuje diplomatima da budu dobro informirani u bilo koje vrijeme bez napuštanja radnog stola, omogućujući im da imaju dublje, sveobuhvatno znanje o ljudima i zemlji gdje su postavljeni (Baldi, 1998).

6.1. Tri izazova diplomacije u 21. stoljeću

Ističu se tri glavna izazova za modernu diplomaciju: 1) stalno rastući broj organiziranih i institucionaliziranih aktera aktivnih u međunarodnom polju; 2) javnost, koja se sve više umrežava na nacionalnoj i međunarodnoj razini, pokazujući zanimanje za diplomaciju i želju za uključivanje u istu; 3) napredak i implikacije digitalizacije (Kurbalija, 1998).

Jedan od glavnih izazova 21. stoljeća je interakcija s novim djelomičnim, pseudo i kvazidržavnim akterima, koji su se počeli razvijati prije nekoliko desetljeća. Među njima su podorganizacije UN-a (IO), transnacionalne korporacije (TNC), akteri civilnog društva, kao što su NVO-i, kriminalne ili terorističke organizacije koje su međunarodno aktivne. IO imaju svoje vlastite interese u odnosu na države i mogu čak povremeno raspolagati prekograničnim utjecajem u obliku prisile. Kao rezultat toga, vlade moraju surađivati s njima „diplomatski“.

Dok se ideja državnosti još uvijek definira tradicionalno, utjecaj novih aktera na protok informacija i kreiranje političkih agendi, kao i njihovo uključivanje u pregovaračke pozicije, dovodi do fragmentacije tradicionalne diplomacije. Diplomacija dijeli svoje sfere djelovanja s novim, nedržavnim akterima i time postaje fluidnija. Umnožavanje aktera u međunarodnoj areni iz temelja je promijenilo diplomatski rad: taj bi se fenomen moglo nazvati disintermedijacijom. Kako bi se suprotstavile sklonosti ka disintermedijaciji, vlade bi mogle razmotriti - promicati uzajamnu „socijalizaciju“ tradicionalnih diplomatskih birokracija i novih aktera, npr. kroz sustavnu razmjenu osoblja i međusobno sudjelovanje (a time i povećanu transparentnost). U sve više „nediplomatskom“ svijetu, uklanjanje ograničenja na tradicionalnu diplomaciju kroz institucionalnu razmjenu mogla bi biti učinkovito rješenje (Kurbalija, 1998). Iskustvo The Global Diplomacy Laba pokazalo je da diplomacija treba biti uključiva. „Novi“ akteri trebaju dobiti jednaku pažnju, ali i nositi jednake odgovornosti. Diplomacija bi mogla postati nešto nalik na javno - privatno partnerstvo, stavljanje aktera iznad ciljeva kao i poticanje razmjene osoblja između organizacija na radnoj i rukovodnoj razini. U vremenu u kojem državni monopol za diplomaciju završava, institucionalna razmjena može pomoći u rušenju granice između tradicionalne diplomacije, nedržavnih aktera i javnosti.

Nestanak granica između javnosti i s time povezano razgraničenje identiteta dovodi do neizvjesnosti u globalnim društvima (Rashica, 2019). Dok identiteti postaju neizvjesni, pojedinci sve više traže nacije koje ih uvjeravaju u njihov identitet. Ove razgraničene javnosti imaju mogućnost digitalno prikupljati i komunicirati svoje nesigurnosti i negativne ili pozitivne osjećaje preko granica. Nove emocionalno vođene društvene veze su formirane i dijeljene digitalno, dosežući milijune u najkraćem vremenskom razdoblju. Drugim riječima, zahvaljujući digitalnoj tehnologiji, diplomacija u 21. stoljeću odvija se u novom diplomatskom prostoru. Unatoč novim alatima i akterima, diplomati također moraju razumjeti sastav novih diplomatskih prostora, koji – iako se uglavnom odvijaju online – imaju offline posljedice (Rashica, 2019). Te posljedice uključuju nestabilne pojave kao što su Brexit, Trump ili antiimigrantski osjećaji. Novi diplomatski prostor je visoko personaliziran koliko ljudi mogu izgraditi osobne mrežne koje ponekad odražavaju iskrivljen pogled kroz oblačiće sadržaja. Kao posljedica, skupine ljudi sposobne su se poistovjetiti s drugima putem prijenosa emocija. Ovdje je glavni primjer populizam koji se hrani emocijama. Personalizirane emocije tako postaju obilježja identiteta i stvaraju osjećaj pripadnosti među virtualnom publikom. Konačno, novi diplomatski prostor je vođen pričom. Budući da priče imaju više emocija nego činjenice, snažne priče, poput Trumpovih tweetova, ponekad mogu prebrisati činjenice. Digitalni prostor stvorio je post-istiniti, hiperemocionalni svijet u kojem se sukobi identiteta odvijaju u javnom prostoru (Rashica, 2019). Društvo racionalnu politiku doživljava kao neadekvatan odgovor na njihove pritužbe jer one odražavaju nedostatak empatije od strane svojih predstavnika. Pragmatična priroda tradicionalne diplomacije sprječava je da primijeni sličan emocionalni odgovor. U očima društveno angažiranih javnosti to delegitimizira tradicionalna diplomacija.

Dok se te vrlo raznolike i fluidne javnosti pojavljuju putem digitalnih mreža, njihov temelj su osobne veze. Sukladno tome, kako bi ponovno stekle legitimitet i povjerenje javnosti, vlade u cjelini, a posebice diplomacija moraju se otvoriti platformama koje do sada nisu bile previše relevantne za domenu vanjske politike. Iako su osobni odnosi i dalje važni, digitalni alati mogu pomoći u analizi glasova koji komentiraju politiku vlade. Mogu se koristiti za prisutnost, analizu trendova i utjecaj na digitalne prostore. Uz masovnu analizu podataka, oni mogu pomoći u predviđanju kriza i ubrzati istraživanje. Kao što je Francuska pokazala, digitalna veleposlanstva mogu poticati odnose s tehnološkim tvrtkama, povećati upravljanje internetom i procjenu rizika. U području digitalizacije pozornost korisnika predstavlja jedan od najvećih izazova za

diplomaciju. Informacije gutaju pažnju, a obilje informacija stvara nedostatak pažnje. Digitalizacija je stvorila mogućnost razmjene informacija i pogleda u stvarno vrijeme. Rezultirajući zahtjev za formiranjem mišljenja i donošenjem odluka također u stvarnom vremenu pokazao je fizičke granice ljudi koji koriste sva sredstva koja digitalizacija stavlja na raspolaganje.

Digitalizacija je promijenila osnovne uvjete komunikacije te u isto vrijeme pružila golem digitalni prostor za narativno natjecanje koje koristi najučinkovitije komunikacijske tehnike za utjecaj na javne sfere u zemlji i inozemstvu. Poruka više nije medij, već sadržaj, a time i botovi i lažne vijesti i kampanje koje se s njima provode dobivaju dodatnu važnost. Algoritamsko sortiranje medijskih sadržaja ima za posljedicu da se za optimizaciju sadržaja odabiru prije svega emocionalne informacije, jer izazivaju osobito mnoge reakcije kod korisnika (Rashica, 2019).

Suočeni s prijetnjama rastućeg nativizma, nacionalizma kao i post-istinitih i post-činjeničnih trendova, diplomacija bi se možda trebala vratiti svojim temeljnim konceptima odnosa moći. No s druge strane, morat će angažirati javnost – koja se sastoji od nove generacije digitalnih vojnika – i djelovati na poveznici između politike i društva dok je ugrađena u transnacionalni svijet s međunarodnim interakcijama (Rashica, 2019). Stoga je umrežavanje, interakcija između diplomacije i javnosti, ključno za diplomaciju u cjelini. Danas je sve manje kontrole u informacijskom okruženju. Informiranje javnosti postao je dijalog s javnosti. Nedostatak povjerenja u internet može na kraju biti saveznik tradicionalne diplomacije i u skladu s tim treba raditi na većoj socijalizaciji.

Diplomacija se nalazi u krizi legitimiteta, koja proizlazi iz društvenog elementa, to postaje posebno vidljivo kada se promatraju vodeći igrači u međunarodnom sustavu kao što su Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD i dijelovi EU-a, gdje se kriza legitimiteta očituje kroz pitanja kao što su trgovinski sporazumi, kriza eura ili migracijska pitanja. Nadalje, legitimitet moderne diplomacije dovodi se u pitanje s obzirom na njezino unutarnje funkcioniranje, koje se kritizira zbog nedostatka transparentnosti. Diplomacija se sve rjeđe događa u svom tradicionalnom „mjehuru“, gdje se dijalogizira. Srž diplomacije, vlada i moć, se mijenjaju suočavajući se s prevladavajućim trendovima transnacionalnosti s jedne strane i renacionalizacije s druge strane koje dovode do potrebe za novim normama i pravilima (Rashica, 2019).

7. POGREB KAO DIO CEREMONIJALA

Svečane prigode od iznimne nacionalne važnosti općenito privlače popise uzvanika na kojima su istaknuti strani dostojanstvenici, uključujući šefove država i vlada. Kao rezultat toga, oni su često važni za diplomaciju između neprijatelja kao i prijatelja. Carska ustoličenja, kraljevske krunidbe, predsjedničke inauguracije, papinske investiture, kraljevska vjenčanja, proslave Dana neovisnosti i obljetnice revolucije, karakteristične su prigode ove vrste. Čini se da su pogrebi velikih političkih osoba – „radni pogrebi“ - sada postali najvažniji od svih diplomatskih događaja. Činjenica je da je iskorištavanje pogreba u diplomatske svrhe bila značajka mnogih doba i kultura. Početak takve prakse primijećen je na Blagdan mrtvih koji slave Algonkijci Gornjeg Velikog Jezera Kanade u sedamnaestom stoljeću i to je bilo glavno obilježje srednjeg vijeka kada je došlo do novog naglaska na ceremonijalnu funkciju veleposlanika (Berridge, 2011). Trend pogrebne diplomacije 1960-ih očito je bio potaknut prvenstveno značajnim razvojem zračnog prometa u to vrijeme, dok je tome išao u prilog i napredak u tehnologiji balzamiranja i hlađenja što je olakšalo i pojeftinilo dulje čuvanje tijela u vrućim podnebljima, dajući tako vremena stranim dostojanstvenicima da se okupe prije nego što je pokop ili kremiranje leša postalo neizbježno. Potencijal za politički teatar takvih sprovoda također je postao privlačniji voditeljima željnim publiciteta s širenjem televizije tijekom ovog desetljeća. Sekularizacija je također mogla učiniti da se čini manje nečuveno da se pogrebi tako očito iskorištavaju za poslovanje. Izraz „radni sprovod“ prvi je upotrijebio 1967. tadašnji britanski premijer Harold Wilson. Izraz „radni sprovod“ koristi se za sprovod velikog političkog vođe koji je umro na dužnosti ili u mirovini (Berridge, 2011).

Svaka osoba ima pravo primiti pogrebnu ceremoniju i biti dostojanstveno položena na počinak, a dok će se točna priroda različitih pogreba razlikovati, u prvom je planu očuvanje sjećanja na osobu, slavljenje njezina života i počinak. Međutim, u Ujedinjenom Kraljevstvu određene pogrebne ceremonije nemaju samo za cilj omogućiti prijateljima, obitelji i voljenima da se oproste putem osobne ceremonije, već također omogućuju velikim grupama, a ponekad i cijelim narodima da tuguju. Najprestižniji i najrjeđi od njih je državni sprovod, strogo regulirana velika služba koju često prenose televizije i gledaju ljudi diljem svijeta i često je rezervirana za monarhe i u vrlo rijetkim prilikama (uz dopuštenje monarha i parlamenta) i za istaknute šefova država. Iako postoje i druge televizijske ceremonije, a posljednja je svečani sprovod barunice Margaret Thatcher,

državni sprovod često se smatra najvišom mogućom počasti koja se može odati nekoj osobi i već više od stoljeća prati određeni oblik.

Državni sprovod održava se o državnom trošku kao velika ceremonija oplakivanja smrti nekoga tko je izvršio istaknuti rad u službi nacije. Mnogi ljudi smatraju najvećom čašću primiti takav sprovod. Državni sprovod je javna pogrebna ceremonija, uz poštivanje strogih pravila protokola, koji se održava u čast osoba od nacionalnog značaja. Državni pogrebi obično uključuju mnogo pompe i ceremonije, kao i vjerske prizvuke i osebujne elemente vojne tradicije. Takvi se pogrebi održavaju kako bi se šira javnost uključila u nacionalni dan žalosti nakon što obitelj pokojnika da pristanak kako bi se izazvao masovni publicitet u nacionalnim i globalnim medijima. Iako prosječna osoba možda neće primijetiti veliku razliku između državnog sprovoda i spektakla ceremonijalnog sprovoda, postoje neke suptilne razlike. Konteksta radi, pogrebi kraljice majke, princa Philipa i princeze Diane bili su svečani, a ne državnički. Jedna je jasna razlika u tome što državne pogrebe (poput krunidbe i državnog otvaranja parlamenta) organiziraju i nadziru Earl Marshal i njegovi časnici Herald, koji su istaknuti ispred lijesa u povorci. Drugi je da na državnom sprovodu lafet s lijesom vuku mornari iz Kraljevske mornarice, a ne konji (Berridge, 2011). Osim toga, državni sprovod zahtijeva poruku od suverena svakom od domova parlamenta, u skladu s Priručnikom o kraljevskim znakovima, kojom ih obavještava o sprovodu i poziva ih. Kraljičin sprovod predstavljao je diplomatske izazove kao nijedan drugi. Pripreme za takav sprovod predstavljaju kolosalan logistički, sigurnosni i diplomatski zadatak.

7.1. Obilježja državnog sprovoda u Velikoj Britaniji

Kada monarh premine, pažljivo ih se transportira u London, a brodovi, vlakovi ili vozila često imaju povorku oko njih, ovisno o mjestu u kojem su umrli. Osim toga, na dan sprovoda, Big Ben se oglasi jednom za svaku godinu njihovog života. Kada lijes stigne, prenosi se u Westminster Hall na topovskoj kočiji koju vuku konji, sličnoj onoj koja je nosila kraljicu Viktoriju, dok ga ožalošćeni, vojni dužnosnici i drugi kontingenti prate. Na kovčegu se nalazi kraljevski stijeg i carska državna kruna. Nakon što lijes stigne u Westminster, postavlja se na sredinu dvorane i publika može proći pored njega kako bi odala počast, u ceremoniji poznatoj kao svečano izlaganje.

Nakon toga, na lijes se stavljaju kugla i žezlo monarha, a velika povorka prati tijelo do dvorca Windsor, gdje se održava pogrebna služba i konačni ukop (Bowers, 2013).

U Britaniji su državni pogrebi obično rezervirani za monarhe, a posljednja takva ceremonija održana je za suverena 1952. godine, nakon smrti oca kraljice Elizabete II., kralja Georgea VI. Međutim, u vrlo iznimnim slučajevima, državni sprovod može se održati u čast visoko istaknute ličnosti. Zadnje je bivši premijer Sir Winston Churchill dobio državnički pogreb 1965. godine, u znak priznanja za njegovu službu naciji tijekom Drugog svjetskog rata. U vrijeme njegova sprovoda Njezino Veličanstvo je rekla da bi cijela nacija trebala „imati priliku izraziti svoju tugu“, također ga je opisala kao „nadahnjujućeg vođu koji nas je sve ojačao i podržao“ (Bowers, 2013). Vjerojatno je državni sprovod kraljice Viktorije 1901. odredio trend za ostatak dvadesetog stoljeća jer su sva tri sljedeća državna pogreba monarha bila u skladu sa sljedećim obrascem: svečano polaganje u Westminster Hallu; prijenos tijela iz Westminster Halla u Windsor; na kraju pogrebni obred i ukop u kapeli St George's Windsor.

Slika 1. Kraljica Viktorija

(standard.co.me.)

Churchillov sprovod je bio nešto drugačiji, njegovo tijelo je prevezeno lafetom iz Westminster Halla u katedralu svetog Pavla na sprovod. Nakon toga je rijekom odveden u Waterloo gdje je željeznicom otputovao u Bladon, u Oxfordshireu, na pokop. Churchill je jedan od samo tri britanska premijera koji su dobili državni sprovod, a ostali su Arthur Wellesley, prvi vojvoda od Wellingtona i William Gladstone. Značajne ličnosti kao što su pokojna Diana, princeza od Walesa (umrla 1997.), kraljica majka (umrla 2002.), Margaret Thatcher (umrla 2013.) i pokojni vojvoda od Edinburgha (umro 2021.) imali su svečane pogrebe, koji su slični državnim, ali nisu posve isti. Svečani sprovod, kao i državni sprovod, ima povorku s lafetom i vojnim kontingentima te sprovod na kojem sudjeluju državni predstavnici, britanski i strani. Postoji jedna jasna razlika između državnog i ceremonijalnog sprovoda a to je da državne sprovode (poput krunidbe i državnog otvaranja parlamenta) organizira i nadzire Earl Marshal (Edward Fitzalan Howard, vojvoda od Norfolka). Kraljevske ceremonijalne pogrebe organizira Lord Chamberlain, koji je službenik Kraljevskog kućanstva, dok je Earl Marshal veliki državni časnik. Državni sprovod također zahtijeva da lafet koji nosi lijes vuku mornari Kraljevske mornarice pomoću užadi, za razliku od konja, što je tradicija usvojena nakon sprovoda kraljice Viktorije (Bowers, 2013). Najnovija značajka državnih pogreba je zvonjava Big Bena u 10 ujutro s onoliko udaraca koliko je bilo godina u životu mrtvog monarha.

7.2. Kraljica Viktorija i službeni državni sprovod

Kraljica Viktorija, drugi najdugovječniji monarh u povijesti Velike Britanije, vladala je zemljom tijekom velikih društvenih, industrijskih i tehnoloških revolucija, a posljedično će postati trendseterica kada su u pitanju kraljevski protokoli i tradicija. Njezino vjenčanje s princem Albertom od Saxe-Coburga i Gothe bilo je prvo kraljevsko vjenčanje koje je bilo veliki javni događaj, postavila je trend bijelih vjenčanica pa čak i tradiciju fotografiranja vjenčanja, a njezin će zahtjev za pogreb postaviti standard za pogrebe u budućnosti. Njezin prvi zahtjev je da je željela bijelu oblogu za svoj lijes, a crna draperija, baldahin i ogrtači koji su do tog trenutka bili standardni za heraldičke pogrebe su odbačeni. Još kritičnije, zahtijevala je da bude pokopana na isti način kao „vojnikova kći“, stvarajući sada standardnu tradiciju nošenja lijesa pomoću lafeta s konjskom zapregom, koristeći visoke časnike (equerries) umjesto vojvoda kao nosače pokrova te

uključivanje vojne procesije. Također je zatražila da ne bude izložena negdje gdje bi je mogla vidjeti šira javnost, iako će to biti ponovno uspostavljeno za sprovod kralja Edwarda VII 1910. Međutim, prijevoz njezina tijela brodom i vlakom iz Osborne Housea na otoku Wightu bio je jednako upečatljiv spektakl kao i njezino kraljevsko vjenčanje i bit će glavni dio svih budućih državnih pogreba.

7.3. Sprovod kralja Georgea

Kralj George pronađen je mrtav u svom krevetu u kući Sandringham u Norfolku, u Engleskoj, 6. veljače 1952., u dobi od 56 godina - u tom je trenutku njegova starija kći, princeza Elizabeta, u dobi od 25 godina odmah postala kraljica Elizabeta II, iako je njezina krunidba održana tek u lipnju naredne godine. Kralj je prije toga bolovao od raka pluća i dao si je odstraniti pluća; kasnije je utvrđeno da je umro od koronarne tromboze.

Kralj George i princeza Elizabeta posljednji put su se vidjeli šest dana prije kraljeve smrti 31. siječnja u londonskoj zračnoj luci prije njezinog odlaska na turneju po zemljama Commonwealtha. Kraljev lijes isprva je počivao u crkvi Svete Marije Magdalene u Norfolku počevši od 6. veljače 1952., prije nego što je pet dana kasnije ležao u Westminster Hallu u Londonu. Više od 300.000 ljudi prošlo je pokraj kraljevog lijesa kako bi odali počast dok je ležao na svečanosti, navodi se na web stranici Westminsterске opatije. Pogreb kralja Georgea održan je u kapelici St. George's, u dvorcu Windsor, 15. veljače 1952. Iako je povorka bila prenošena na televiziji, sam pogreb nije bio - čineći kraljičin sprovod prvim britanskim suverenom koji je bio prenošen na televiziji. Kraljica Elizabeta bila je nazočna državnom sprovodu svog oca, kao i njegova udovica, kraljica majka i princeza Margaret. Među ostalim sudionicima, prema izvješću u London Gazetteu, bili su majka pokojnog kralja Queen Mary i njegova braća i sestre Edward VIII; Marija, princeza kraljevska; i princ Henry, vojvoda od Glouceстера, zajedno sa svojim obiteljima. (Kralju Georgeu je prethodio njegov otac, kralj George V, kao i njegova mlađa braća princ George, vojvoda od Kenta, i princ John.).

Nekoliko drugih članova kuće Windsor bilo je nazočno, zajedno s članovima obitelji Mountbatten, obitelji Teck-Cambridge te kraljevskim i političkim čelnicima iz drugih nacija uključujući

Norvešku, Irak, Nizozemsku, Dansku, Jordan, Francusku i druge, prema London Gazette. Posljednje počivalište kralja je u kapelici Svetog Jurja u dvorcu Windsor. Lijes je izvorno bio pokopan u Kraljevskom trezoru ispod kapele, ali je 26. ožujka 1969. premješten u Memorijalnu kapelu kralja Georgea VI., dio kapele sv. Jurja.

7.4. Obilježja državnog sprovoda u SAD-u

Prva opća žalost proglašena u Americi bila je nakon smrti Benjamina Franklina 1791. godine, a sljedeća nakon smrti predsjednika Georgea Washingtona 1799. godine. Duboka i raširena žalost izazvana smrću prvog predsjednika okupila je velik broj lokalnog stanovništva u svrhu odavanja posljednje počasti njemu. 18. prosinca 1799. uz vojne počasti i najjednostavnije, ali najveće vjerske ceremonije, njegovo je tijelo položeno u obiteljski trezor u Mount Vernonu, Virginia. Zbog spore komunikacije i putovanja u tom vremenskom razdoblju, službe u zajednici diljem zemlje kojima se obilježava njegov život nastavile su se nekoliko tjedana nakon njegove smrti dok se vijest o njegovoj smrti širila (Faulkner u <https://www.whitehousehistory.org/a-presidential-funeral>).

Još jedno nacionalno obilježavanje u povijesti SAD-a obilježava smrt predsjednika Johna Adamsa i Thomasa Jeffersona 4. srpnja 1826. Iako poznati kao stari rivali, obojica su u tim ranim godinama bili heroji i cijenjeni vođe. Nacionalni pogreb kojim se obilježava prvi put da nacija tuguje kao jedan dogodio se 19. travnja 1865., u povodu smrti predsjednika Abrahama Lincolna. Zbog povećane komunikacijske tehnologije, vijest se proširila zemljom telegrafom i vlakom što je omogućilo zemlji da zajedno oplakuje gubitak svog predsjednika.

8. ISTRAŽIVANJE: POGREB KRALJICE ELIZABETE II

8.1. Život kraljice Elizabete II

Elizabeta II nije bila u izravnoj liniji za prijestolje po rođenju, no postala je nasljednica u dobi od 10 godina kada je abdikacijom kralja Edwarda VIII, njezinog strica, njezin otac postao monarh. Predanost službi - koja je započela prije nego što je stupila na prijestolje - bila je obilježje njezine vladavine. Kao tinejdžerica tijekom Drugog svjetskog rata radila je radijske emisije kako bi podigla moral britanske javnosti, a nakon što je navršila 18 godina pridružila se ženskom ogranku britanske vojske gdje je bila obučena za automehaničarku. U govoru kojim je obilježila svoj 21. rođendan, Elizabeth je rekla: „Pred vama izjavljujem da ću cijeli svoj život, bio on dug ili kratak, posvetiti vašoj službi i službi našoj velikoj carskoj obitelji kojoj svi pripadamo“ (Bedell Smith, 2012). Kad je Elizabeta II putovala svijetom, iako nije davala političke izjave, njezina službena prisutnost na događajima imala je snagu diplomatskih izjava. Svake je godine sudjelovala na oko 300 javnih događanja. Održavala je tjedne sastanke s premijerima, njih petnaest tijekom njezine vladavine, počevši s Winstonom Churchillom pa sve do Liz Truss samo dva dana prije njezine smrti. Bilo je i laganih događaja, poput kraljičinog čaja s Paddington Bearom. Otvorila je i Olimpijske igre 2012. s detaljnim videom koji prikazuje kako ju je Daniel Craig, glumeći Jamesa Bonda, odveo do helikoptera, gdje je dvojica odjevena poput Elizabeth padobranom skočila na ceremoniju otvaranja. Kraljica Elizabeta II nije smanjila svoje nastupe i dužnosti sve do svoje posljednje godine, a tada samo zbog liječničkih uputa. Za svoj srebrni jubilej 1977. osvrnula se na svoje rano obećanje da će služiti: „Iako je taj zavjet izrečen u danima moje mladosti, kad sam bila još zelena, ne žalim niti povlačim nijednu riječ“ (Bedell Smith, 2012).

Slika 2. Kraljica Elizabeta II

(24 sata.hr)

8.2. Elizabetina diplomacija

Vladajući 70 godina i 214 dana, najdulje od bilo kojeg britanskog monarha, kraljica Elizabeta II pružila je model postojanosti i nepokolebljive predanosti građanima Ujedinjenog Kraljevstva i Commonwealtha, a zapravo i svijetu. Popela se na prijestolje dok je sunce zalazilo nad Britanskim carstvom i položena je na počinak kad se rat vratio u Europu i UK je započelo još jedno poglavlje svojih međunarodnih odnosa izvan EU-a. Njezina stalna prisutnost mnogima je bila utjeha tijekom godina uznemirujućih društvenih i političkih promjena. Jedan od najjačih simbola britanske diplomacije, bila je poznata jednostavno kao „Kraljica“ daleko izvan svojih službenih područja. Od Winstona Churchilla do Liz Truss, vladavina kraljice Elizabete II obuhvaćala je mandate petnaest britanskih premijera, a tijekom svoje 70-godišnje vladavine kraljica je igrala ključnu

ulogu u upravljanju Ujedinjenim Kraljevstvom. Dok moderna monarhija ima vrlo ograničenu ustavnu ulogu i operativno je udaljena od kreiranja politike, kraljica Elizabeta bila je osoba od povjerenja svojim premijerima. Iako nije dala naznake svojih stavova o političkim pitanjima, nekoliko bivših premijera potvrdilo je vrijedne savjete koje im je dala tijekom njihove tjedne audijencije. Znali su da se mogu osloniti na njezinu diskreciju, a neki su primijetili da su njihovi sastanci jedina prilika u kojoj mogu biti sigurni u povjerljivost. Osobito u svojim poznim godinama, mogla im je ponuditi dobrobit svog daleko duljeg iskustva u političkim poslovima i poznanstva često s nekoliko generacija stranih vođa. Kao ustavni monarh, kraljica je imala ograničenu političku moć, ali je njezin utjecaj iz pozadine, iako neodrediv, bio neosporiv.

Priznata kao monarh koji je najviše putovao u povijesti, kraljica Elizabeta II posjetila je preko 120 nacija, od članica Commonwealtha s kojima je imala najbliže veze, poput Australije i Kanade, do zemalja s kojima su odnosi Britanije bili slabiji ili čak prilično problematični (Bedell Smith, 2012). Njezin jedinstveni položaj, iskustvo i vještina omogućili su joj da ojača već jaka prijateljstva i naglasi trajne odnose sa zemljama i narodima, čak i kada je politika postala teška. Ove jedinstvene sposobnosti u velikoj su mjeri pridonijele „mekoj moći“ Ujedinjenog Kraljevstva, omogućujući zemlji da često diplomatski nadmaši svoju težinu. Od jahanja s Ronaldom Reaganom u Windsor Great Parku do povijesnog državnog posjeta Irskoj 2011. koji je odredio tempo za bliže anglo-irske odnose, kraljičina sposobnost da šarmira i razvije osobne odnose s vođama bila je iznimno vrijedan diplomatski alat. Pompa i okolnosti državnog posjeta bile su priželjkivane u cijelom svijetu, a povremeno je uspijevalo diplomatske odnose prebaciti na bolji kolosijek.

Kraljica je igrala posebnu ulogu u britanskoj diplomaciji sa Sjedinjenim Državama, dodajući sjaj ionako posebnom odnosu. Od 14 predsjednika koji su služili tijekom njezine vladavine, od Harryja Trumana do Joea Bidena, susrela se sa svima osim s Lyndonom B. Johnsonom (Bedell Smith, 2012). Jedan od savjetnika predsjednika Clintona opisao ju je kao „omekšavajući čimbenik u posebnom odnosu“, pomogla je osigurati da se britansko-američki odnosi dobro održavaju kroz političke uspone i padove - često pozivajući vrhovne zapovjednike u Buckinghamsku palaču ili odlazeći u Bijelu Kuću. Kraljičina diplomacija nedvojbeno je pomogla u oblikovanju transatlantskih odnosa u ključnim trenucima. Njezin srdačan odnos s Ronaldom Reaganom sigurno nije naštetio pokušaju Margaret Thatcher da zatraži potporu SAD-a za svoju kampanju na Falklandskim otocima. Štoviše, uputivši poziv za državni posjet Baracku Obami 2011., tek drugi

poziv koji je ponudila američkom predsjedniku, kraljica je postavila temelje za ljubazan američki doček tadašnjeg premijera Davida Camerona 2012. Sami su predsjednici smatrali da je druženje s milostivim i cijenjenim monarhom bilo politički korisno. Kraljica je tijekom svoje vladavine osvajala srca Amerikanaca. Tijekom godina, kraljičini posjeti bili su veličanstveni događaji koji bi, ako ih predsjednik dobro izvede, potaknuli veliki nacionalni ponos. Unatoč gorkoj polarizaciji koja je karakterizirala američku politiku posljednjih desetljeća, jedna stvar oko koje su se američki predsjednici mogli složiti bila je korist od viđenja s kraljicom (Bedell Smith, 2012).

U vrijeme svoje smrti Elizabeta je bila monarh 14 zemalja koje su dio kraljevstva Commonwealtha, uz Ujedinjeno Kraljevstvo. To znači da su kraljicu Elizabetu II priznale za šeficu države, iako je njezina uloga u tim zemljama bila uglavnom simbolična. Ali Commonwealth je preživio pomak prema neovisnosti i kao njihova poglavarica, kraljica je učinila mnogo za zaštitu i njegovanje obitelji Commonwealtha, do te mjere da su se neki članovi odlučili pridružiti, unatoč tome što nikada nisu bili pod britanskom vlašću. Elizabeta II posjetila je sve osim dvije zemlje Commonwealtha, odradivši gotovo 200 putovanja u sve krajeve svijeta. Međutim, usprkos vještom držanju udaljenosti od političkih kontroverzi, kraljica je dolazila u sve veći kontakt s izazovima koje je predstavljalo osporavano nasljeđe Britanskog Carstva. Sa sve većim pozivima da se prizna i pozabavi mračnijim aspektima imperijalne povijesti, neki, kako u Ujedinjenom Kraljevstvu tako i diljem Commonwealtha, nisu željeli udaljiti Krunu od djela Carstva kojim je nekoć vladala. Diplomatski izazov stoga je bio još veći: biti nepristran ne samo u unutarnjoj politici nego i u odnosu na različita stajališta u njezinim kraljevstvima i širem Commonwealthu.

Kraljica je bila pokroviteljica više od 600 dobrotvornih organizacija diljem Ujedinjenog Kraljevstva i Commonwealtha. Od britanskog Crvenog križa do Commonwealth Forestry Association, njezini ciljevi povezivali su je sa svim sektorima javnog života i sa svim kutovima Commonwealtha. Njezino pokroviteljstvo bilo je ključno u njegovanju njezinih snažnih diplomatskih odnosa diljem svijeta. Kraljevska putovanja bila su začinjena posjetima njezinim pokroviteljstvima, pružajući cijenjene prilike za susrete s građanima Commonwealtha. Kraljičine dobrotvorne aktivnosti bile su ključni dio njezine diplomatske „meke moći“. Njezine su dobrotvorne organizacije pomogle prikupiti više od 1,4 milijarde funti za organizacije koje je poduprla. Kraljičina smrt privodi kraju jednu od najaktivnijih i najutjecajnijih diplomatskih

karijera na svijetu, ali također ostavlja neprocjenjivo nasljeđe Ujedinjenom Kraljevstvu, Commonwealthu i mnogima šire.

8.3. Pogreb kraljice Elizabete II

Najdugovječniji britanski vladar, kraljica Elizabeta II, umrla je 8. rujna 2022., nakon 70 godina na prijestolju koje su stvarale povijest. Pogreb kraljice Elizabete II ući će u povijest kao izvanredan događaj koji spaja stoljetne tradicije i ceremonije, osobne trenutke i kraljevski spektakl koji svijet do sada nije vidio. Smrt kraljice Elizabete označila je kraj jedne ere ne samo za Ujedinjeno Kraljevstvo i Commonwealth, već i za mnoge ljude diljem svijeta koji su gledali na televiziji ili koji su imali vlastita sjećanja na kraljicu.

Svaki aspekt događaja od objave kraljičine smrti bio je pomno isplaniran godinama, ako ne i desetljećima unaprijed. Vojno osoblje vježbalo je po mjesecima kako bi osiguralo da sve prođe bez problema. Kraljičin sprovod je bio u punom svom značenju spektakl - od glasovitog londonskog Big Bena koji je zvonio 96 puta, jednom svake minute za svaku godinu kraljičinog života, do nosača pokrova čijoj su se mirnoći i stoicizmu dok su nosili lijes na svojim ramenima divili svi koji su ih gledali (<https://www.bbc.com/news/uk-60617519>). Orkestar i konji, prekrasne uniforme, neprocjenjivi svjetlucavi dragulji: bila je to tisućljetna tradicija koju je svijet mogao vidjeti na najvećem pojedinačnom događaju koji je London možda ikada priredio. Prošlo je naizgled glatko, najkraljevskija i najmračnija prigoda koja je morala nositi tugu cijele nacije i jedne obitelji, ali i pokazati najljepšu raskoš koju je zemlja mogla prikupiti.

Uz raskoš i spektakl kraljevskog sprovoda dolazi tradicija: formalnost polaganja vladara na počinak, s mnogim aspektima koji su prožeti poviješću. Lafet koji je odvezao lijes od Westminsterke opatije do Hyde Park Cornera korišten je tijekom pogreba kraljičinog oca i kraljice Viktorije - vuklo ga je više od stotinu mornara, u tradiciji koja je započela 1901. godine. Tijekom službe u kapeli Svetog Jurja u dvorcu Windsor, Carska državna kruna i vladareva kugla i žezlo uklonjeni su s vrha kraljičinog lijesa i postavljeni na oltar, odvajajući kraljicu od njezine krune posljednji put. Lord komornik je svečano slomio svoj štap i stavio ga na vrh kraljičinog lijesa. Ovi isti tradicionalni detalji vjerojatno će se koristiti na pogrebima britanskih monarha u nadolazećim

desetljećima, ali na neki način sprovod je bio i stvaranje povijesti - prvi put da se veliki dio ceremonijalnih aspekata državnog sprovoda mogao vidjeti na televiziji.

Slika 3. Izložen lijes kraljice Elizabete II u Westminster Hallu

(večernji.hr)

Među veličinom stoljetne tradicije, bojama i spektaklom, tišina i osobna tuga kroz sjećanja bili su prisutni tijekom dana. Poput dirljivih scena kada su dva kraljičina omiljena korgija, Sandy i Muick, dovedena u četverokut dvorca Windsor dočekavši kraljičin lijes, baš kao i Emma, crni poni koji je kraljica posjedovala 26 godina, stajala je na travi ispred dvorca dok je povorka marširala pored nje prije službe u kapeli Svetog Jurja. Neke od tih trenutaka unaprijed je odredila sama kraljica kao što je i odabrala sve himne osim posljednje, koju je odabrao njezin sin i nasljednik kralj Charles III. Kraljičin osobni svirač svirao je tužaljku na gajdama. Većinu glazbe svirane tijekom službe skladao je Sir William Harris, koji je bio orguljaš u kapeli veći dio kraljičinog djetinjstva - kao dijete, Elizabeta je često viđena kako posjećuje orgulje kako bi gledala skladateljevu svirku, osobito tijekom Božića .

U London su na sprovod došli čelnici iz više od 100 zemalja svijeta. Bilo je i drugih vladajućih vladara iz cijele Europe - od kojih su mnogi bili u srodstvu s kraljicom - kao i iz kraljevskih kuća u Africi, Bliskom istoku, Aziji i Oceaniji. Bili su tu bivši i sadašnji političari, predstavnici britanske Nacionalne zdravstvene službe, članovi javnosti iz nekih zemalja Commonwealtha te kraljičina uža i šira obitelj, prijatelji i odano osoblje. No politika i aktualni događaji također su igrali ulogu u pogrebnom protokolu. Pozivnica nije bila upućena predsjednicima Rusije, Bjelorusije i Mianmara - niti diplomatskom predstavništvu Rusije zbog rata u Ukrajini. I dok ukrajinski predsjednik Zelensky nije mogao sam prisustvovati sprovodu, umjesto njega zemlju je predstavljala njegova supruga Olena Zelenska.

Stotine milijuna ljudi pratilo je pogrebne događaje dok su se odvijali, prenošeni uživo diljem svijeta na televizijama, radijima i online. U različitim dijelovima Britanije ožalošćeni koji nisu mogli otputovati u London gledali su na velikim ekranima koji su bili postavljeni, primjerice u edinburškom Holyrood Parku.

8.4. Operacija „London Bridge“

Operacija „London Bridge“ bio je plan pogreba kraljice Elizabete II. Plan je uključivao objavu njezine smrti, razdoblje službene žalosti i detalje njezina državnog sprovoda. Plan je nastao još 1960-ih i revidiran mnogo puta u godinama prije njezine smrti u rujnu 2022. Izraz „London Bridge is down“ trebao se koristiti za priopćavanje kraljičine smrti premijeru Ujedinjenog Kraljevstva i ključnom osoblju, čime se plan pokreće (<https://www.theguardian.com/uk-news/2017/mar/16/what-happens-when-queen-elizabeth-dies-london-bridge>). Tijela uključena u pripremu plana uključivala su različite vladine odjele, Crkvu Engleske, Metropolitansku policijsku službu, Britanske oružane snage, medije, Kraljevske parkove, londonske četvrti, Upravu šireg Londona i Transport za London. Neke ključne odluke u vezi s planom donijela je sama kraljica, dok su neke prepuštene njezinom nasljedniku. Izvještavajući o pripremama, The Guardian ih je opisao kao „isplanirane u minutu“ s „tajanstvenim i vrlo specifičnim“ detaljima (Knight Sam, 2017). Izrađeno je i nekoliko drugih planova za podršku provedbi operacije London Bridge, poput operacije Jednorog (plan koji je detaljno opisao što će se dogoditi ako Elizabeta umre u Škotskoj,

što se i dogodilo). Paralelno s operacijom London Bridge odvijale su se operacije vezane uz stupanje na prijestolje i krunidbu kralja Charlesa III. Nekoliko kraljevstava Commonwealtha razvilo je vlastite planove kako reagirati na smrt kraljice.

„Od trenutka kada je kraljica postala monarh, Whitehall je započeo proces planiranja o tome što će se dogoditi kada ona umre“, rekao je Philip Murphy, profesor britanske povijesti i povijesti Commonwealtha na Sveučilištu u Londonu za New York Times 2022. Iako je toliko unaprijed promišljeno moglo djelovati prosječnoj osobi prilično morbidno, to je u konačnici bila praktična briga - smrt monarha neizbježno izaziva izljev ožalošćenih, čija sva putovanja i okupljanja moraju biti pažljivo organizirana radi javne sigurnosti, i za tako legendarnog vladara kao što je Elizabeta te su brojke zasigurno bile zapanjujuće.

Prema istraživanju The Guardian iz 2017., prvi planovi za Elizabetin pogreb datiraju iz 1960-ih, ali su se detalji sve više usavršavali tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, na sastancima dva ili tri puta godišnje s različitim odjelima kako bi se utvrdile procedure.

Planovi osmišljavani za bezbroj mogućnosti. Na primjer, mlažnjak BAe 146 iz 32. eskadrole Kraljevskih zračnih snaga bio je spreman za polijetanje s posebno izrađenim „lijesom za prvi poziv“ kraljevskih pogrebnika Leverton & Sons u slučaju da je monarh umro tijekom putovanja u inozemstvo (članovi kraljevske obitelji pokopani su u kovčezima obloženim olovom kako bi se sačuvalo tijelo). Logistika s Olimpijskih igara 2012. u Londonu korištena je za razvoj potreba za regulacijom prometa za pogrebnu povorku - nužnost u bilo kojoj eri. Međutim, drugi, „moderniji“ problemi također su uzeti u obzir: prema planskim dokumentima koje je pribavio Politico 2021. godine, odjelima u Whitehallu zabranjeno je retvitiranje nakon kraljičine smrti. Također su napravljeni planovi za izmjene na web stranici kraljevske obitelji.

HODOGRAM POGREBA

- Prijenos tijela u Westminster Hall
- Lijes se prevozi u Westminster na konjskoj topovskoj kočiji, u pratnji vojnih kontingenata, dužnosnika i ožalošćenih. Lijes je ogrnut kraljevskim znamenjem, a na vrhu je postavljena carska državna kruna.
- Izlaganje lijesa u Westminster Hallu

- Prije samog sprovoda, lijes stoji na vrhu podignute kutije ili platforme određeni broj dana kako bi javnost mogla doći i odati počast.
- Prijenos tijela iz Westminster Halla u Westminstersku opatiju (u procesiji)
- Lijes, još uvijek ogrnut kraljevskim stijegom, sada s kuglom i žezlom na sebi, uz krunu, započinje svoje posljednje putovanje.
- Lijes prate suverenovi tjelohranitelji: gospoda s oružjem i stražari Yeomeni. Kraljevska obitelj – kao glavni ožalošćeni – pratila je lijes, zajedno sa stranim predstavnicima i predstavnicima Commonwealtha.
- Lafet su vukli mornari Kraljevske mornarice na putu od palače Westminster do Westminsterske opatije.
- Prijenos tijela iz Westminsterske opatije do Hyde Park Cornera (u procesiji), a zatim prijevoz lijesa pogrebnim kolima do Windsora
- Pogrebna služba i ukop u kapeli St George's, dvorac Windsor
- Održava se stvarna pogrebna ceremonija

9. ISTRAŽIVANJE MEDIJSKOG PRIKAZA SPROVODA

Nakon smrti kraljice Elizabete II u četvrtak, 8. rujna 2022., naslovnice nacionalnih, regionalnih i međunarodnih naslova u UK-u slavile su život i vladavinu kraljice Elizabete II. U Velikoj Britaniji više od 33 milijuna ljudi pratilo je objavu kraljičine smrti, a predviđalo se da će njezin sprovod privući još više gledatelja, što je najveća gledanost od ceremonije zatvaranja Olimpijskih igara u Londonu 2012. Kraljičin sprovod prikazan je 19. rujna 2022. u 125 kina u Britaniji.

Emocije na objema stranama Atlantika i diljem Commonwealtha bile su gotovo opipljive, možda ne nužno usklađene. Iako je primarna emocija bila tuga, ljudi su doživjeli gubitak na različite načine, što je bilo definirano godinama, spolom, identitetom i političkim kontekstom (*Journal of British Studies* 62 (April 2023): 476–501). Mnogi su govorili o zahvalnosti za njezinu službu i poštovanju njezine predanosti dužnosti. Drugi su imali sjećanje da su je vidjeli u nekom trenutku svog života, a neki da pokažu svoju zahvalnost - osjećaj koji je dijelila i nogometna zvijezda David Beckham, koji je čekao u redu četrnaest sati kako bi prošao pokraj kraljičina lijesa. Dvanaest dana vrijeme u Britaniji se usporavalo do tempa melankonije, rituali žalovanja dominirali su eterom, a gledatelji su pratili kraljičino tijelo od Balmorala do Edinburgha, pa sve do Buckinghamske palače i Westminster Halla, sve do njezina groba u Windsoru.

U Australiji, kao i u Britaniji i Sjedinjenim Državama, profesionalni masovni mediji dio su establišmenta. Stoga je u trenucima poput smrti kraljice Elizabete II pritisak da se prilagodi političkim i društvenim očekivanjima intenzivan. Ta očekivanja uključuju tretiranje takve priče kao priče od ogromne važnosti i preferiranje promicanja jedinstva u odnosu na razdor, poštovanja u odnosu na kritiku, statusa quo u odnosu na radikalnu promjenu, uljudnosti u odnosu na iskrenost i sentimentalnosti u odnosu na tvrdoglavost. Australijski mediji tretirali su smrt kraljice kao priču od iznimne važnosti. U petak i subotu neposredno nakon kraljičine smrti bila je to glavna vijest u televizijskim izvješćima i novinskim naslovnicama. Postoji ustaljena rutina za izvještavanje o ovakvim događajima – kratka priča koja sažima glavne vijesti, reakcije političkih vođa, odavanja počasti, priče o susretima običnih ljudi s kraljicom, iskrivljena povijest njezine vladavine, uspomene na njezine posjete Australiji ((*Journal of British Studies* 62 (April 2023): 476–501).

Otprilike 11,4 milijuna ljudi u Sjedinjenim Državama pratilo je sprovod britanske kraljice Elizabete II, brojka predstavlja prosječnu publiku na 13 kabelskih i televizijskih mreža plus gledanost na javnim mjestima kao što su barovi i restorani. Priču su pokrivali i najpoznatiji novinski listovi: The New York Times, Washington Post, The Guardian, itd.

Slika 4. Medijski natpis

(nytimes.com)

Južnoafrička nacionalna televizijska postaja objavila je sprovod kraljice Elizabete II kao svoju naslovnu vijest, čak i usred nestanka struje diljem zemlje ta je vijest danima dominirala. Dio izvještavanja bio je popraćen raspravama o nasljeđu britanskog kolonijalizma i kako, ili čak treba li slaviti kraljičin život u bivšoj britanskoj koloniji poput Južne Afrike. U Njemačkoj su javni servisi posvetili sate detaljnim prijenosima uživo i komentarima, kao što su to učinili i privatni informativni kanali. Španjolski nacionalni javni servis RTVE nudio je prijenos gotovo iz minute u minutu. U čvrsto republikanskoj Francuskoj, televizijske kuće ukinule su normalan program kako bi u ponedjeljak emitirale snimke uživo.

U kinima i pubovima, na golemim ekranima i pametnim telefonima, ljudi na različitim kontinentima i vremenskim zonama pratili su uživo sprovod kraljice Elizabete II u Londonu. Sprovod kraljice Elizabete II 19. rujna 2022. godine bio je prvi sprovod nekog britanskog monarha prenošen na televiziji, neke procjene govore da je povijesnoj prigodi svjedočilo više od 5 milijardi ljudi diljem svijeta. „BBC izvještava da je 5,1 milijarda ljudi gledalo državni sprovod kraljice Elizabete II u Londonu, što je otprilike 63,2% svjetske populacije i najveći pojedinačni događaj koji je gledan ili streaman u povijesti“, stoji u objavi na Facebooku od 19. rujna koja je podijeljena više od 8000 puta u tri dana.

Događaj koji se donekle može usporediti s globalnim zanimanjem svjetske javnosti je smrt princeze Diane Spencer, odnosno njezin sprovod. Princeza Diana, bila je jedna od najprepoznatljivijih britanskih ličnosti 20. stoljeća. U svijetu je poznata kao modna ikona i humanitarka, no Dianu je ponajviše definirao brak s kraljem Charlesom. Vijest o Dianinoj smrti izazvala je izljeve tuge diljem svijeta. Neki su opisali reakciju na njezinu smrt kao histeričnu i iracionalnu, dok su drugi smatrali žalovanje simbolom drugih problema koji su u to vrijeme prevladavali u Britaniji. Diana se smatra toliko ikoničkom figurom da do danas mediji diljem svijeta nastavljaju objavljivati članke o njoj i okolnostima njezine smrti.

Mediji su pratili smrt princeze Diane s još više žestine i žara nego što su izvještavali o njenom svakodnevnom životu. Budući da je Diana bila omiljena javna osoba i medijskim kućama uprihodila je veliku zaradu, intenzivno tugovanje i spletke nakon njezine smrti bili su profitabilni u to vrijeme. Procijenjeno je da je 6. rujna 1997. sprovod princeze od Walesa pratilo više od 32 milijuna britanske televizijske publike i oko 2,5 milijardi ljudi diljem svijeta, što ga čini jednim od najvećih televizijskih događaja u povijesti.

9.1. Izvještavanje hrvatskih medija

Mediji u Hrvatskoj, baš kao i u ostatku svijeta nisu kaskali kada se radilo o objavi smrti najdugovječnije vladarice. Stoga su danima prije najavljenog ceremonijalnog sprovoda obavještavali svoje čitatelje i gledatelje o specijalnim emisijama i javljanjima uživo iz Londona. HRT, javna televizija objavila je kako se pridružuje svim vodećim svjetskim televizijama koje će

19. rujna 2022., izravno prenositi ispraćaj i pogreb kraljice Elizabete II. Isto su učinile i komercijalne TV kuće Nova TV i RTL. Sa stručnjacima iz diplomacije i protokola, onima za kraljevsku obitelj, dizajnerima i komunikatorima cijeli su program posvetili najaktualnijem svjetskom događaju. Pisani, tj. online mediji pratili su taj trend pa su iz minute u minutu objavljivali najnovije informacije iz Londona, preuzimajući video sadržaj s online platforma

- **Net.hr:** „SPROVOD KRALJICE / Velika Britanija oprostila se dostojanstvenim obredom od kraljice: Elizabeta II pokopana u krugu obitelji“

U velikom tekstu koji prati galerija fotografija navedena je kronologija cijele ceremonije s podnaslovima. No isto tako je u tekstu napisano kako je uhićeno 67 osoba koje su prosvjedovale protiv monarhije, da je u središtu Dublina u rijeku bačen lijes s natpisom „RIP British Empire“ u sklopu marša pod „protiv obožavanja engleske monarhije od strane vladajuće klase Slobodne države“ te da su se policajac i vojnik onesvijestili tijekom sprovoda.

Slika 5. Medijski natpis

(net.hr)

Najveći dio teksta odnosi se na podnaslov „Velika Britanija oprostila se dostojanstvenim obredom od Elizabete II.“ Ispod kojeg je opisano tko je sve prisustvovao, kako su se pojedini članovi obitelji držali tijekom ceremonije, ali i da je kraljica imala poseban odnos s Titom.

- **24 sata:** „Pogledajte tijek događaja na sprovodu kraljice Elizabete II.“

U samom uvodu stoji „Očekuje se da će u Londonu sve stati zbog pogreba te da će ga putem medija gledati milijarde ljudi diljem svijeta“ i da se cijela ceremonija može uživo pratiti na YouTube kanalu 24 sata. Tekst prati galerija fotografija, ali i poveznica na video na kojem se može uživo pratiti ceremonija. U tekstu je osim opisivanja ceremonije istaknuto koliko je to zahtjevno s logističke strane, koliko je policajaca osiguravalo te koliko se uzvanika očekivalo. Također je naglašeno da je bio prisutan hrvatski predsjednik Zoran Milanović.

- **Tportal:** „Ispraćaj kraljice Elizabete II: Pogledajte kako je izgledala misa u Westminsterskoj opatiji pred dvije tisuće visokih gostiju.“

Tekst je u potpunosti kronološki napisan, gdje je naglašeno što se dogodilo u točno određeno vrijeme počevši s „9.17: u 7.30 po srednjoeuropskom vremenu završilo je bdijenje uz odavanje počasti preminuloj kraljici Elizabeti II u Westminster Hallu“ pa sve do 13.05 „Završila je misa. Povorka s kraljičinim lijesom krenula je od Westminsterke opatije do Wellington Archa u londonskom Hyde Park Corneru.“ Tekst prate fotografije i video klipovi koji su preuzeti prije svega sa službenih profila Kraljevske obitelji na društvenim mrežama.

- **Index.hr:** „Danas sprovod kraljice Elizabete. Dolaze najmoćniji ljudi svijeta, evo svih detalja.“

Tekst je podijeljen u nekoliko dijelova gdje je u kratkim crtama napisano samo najosnovnije o pogrebu - koliko policajaca osigurava, što je to državni pogreb, ukratko o samoj procesiji i o svečanosti u Windsoru. Tekst prate samo dvije fotografije, kraljičina i kraljičin lijes.

- **DNEVNIK.hr:** „Kraljica Elizabeta II. pokopana je uz svog supruga princa Phillipa u dvorcu Windsor.“

U tekstu je najavljeno: „Budite uz tim Nove TV i njihove goste u specijalnoj emisiji u ponedjeljak 19. rujna u 10:00 sati, a emisiju možete pratiti i na portalu DNEVNIK.hr.“ S mjesta događaja u

Londonu javljala se reporterka Barbara Štrbac, a događanja u studiju s voditeljicom Marijom Miholjek komentirala je urednica vanjske politike Ivana Petrović, stručnjakinja za državni i kraljevski protokol Milada Privora, stručnjak za odnose s javnošću Božo Skoko te stručnjak za sigurnost Ilica Mandić. Veliki tekst pisan je kronološki od 09:30 „Objavljena je simulacija koja pokazuje rutu kojom će proći lijes kraljice Elizabete. Lijes će pogrebnim kolima biti odvezen u Windsor“, a završava: „18:00 Završena je obredna služba u kapelici Svetog Jurja kojoj je nazočilo oko 800 ljudi - a time i javni dio oproštaja s kraljicom Elizabetom II“. U tekstu su dijelovi iz informativnih emisija Nove tv koji se odnose na pogreb.

- **Jutarnji list**

Jutarnji list je imao nekoliko objavljenih tekstova vezanih uz sprovod kraljice Elizabete: „Policajac se onesvijestio tijekom sprovođa kraljice Elizabete: Odnijeli ga na nosilima“, „Izvadili maramice: Najdraža kraljičina snaha i njezin suprug potreseni i u suzama na ispraćaju Elizabete II.“, „Tijelo kraljice Elizabete II. položeno u grobnicu, na zadnjem dijelu ceremonije bila je samo obitelj“. Središnji tekst koji je obuhvaćao samu ceremoniju osim hodograma i detaljnih opisa, galerije fotografija, uključivao je i izjave okupljenih štovatelja kraljevske obitelji.

- **Večernji list:** „Obred je završen i lijes kraljice Elizabete spušten je u kraljevsku grobnicu“

Večernji list objavio je u tekstu tijekom događanja poput gotovo svih hrvatskih portala, uključivši fotogaleriju od čak 125 fotografija. U tekstu su preuzeti i video klipovi sa brojnih društvenih mreža. U tekstu je javljanje večernjakove reporterke s Trafalgar Squarea, koja je iz prve ruke iznijela glavne informacije.

- **Novi list:** „Britanija će danas potpuno stati. Donosimo sve detalje posljednjeg ispraćaja kraljice Elizabete II.“, „Lijes Elizabete II položen u kraljevsku kriptu u Windsoru, novi kralj se borio sa suzama“.

Novi list je tekst podijelio u tri cjeline koje se odnose na državni pogreb, procesiju te vjersku svečanost i pokop u Windsoru ilustrirajući s kolažom fotografija. Dok je u drugom tekstu naglašeno da je sprovod kraljice bio jedan od najvećih kraljevskih povorki u modernoj povijesti.

10. ZAKLJUČAK

Kako nema društva bez hijerarhije tako nema ni civilizacije bez ceremonijala. Ceremonijal koji upravlja međunarodnim događajima ima veliku važnost jer se temelji na tradiciji i nacionalnom temperamentu te stvara odgovarajuće okruženje i uvjete koji omogućuju miran i skladan razvoj odnosa među vladama pojedinih suverenih država te stranim i domaćim dužnosnicima, neovisno o njihovom statusu.

Za provedbu međunarodnih odnosa izgrađenih na suradnji i povjerenju, poštovanju, suverenitetu, jednakosti, teritorijalnom integritetu država neophodan alat bio je formirati diplomatski ceremonijal, uz pomoć kojeg su države koje se međusobno razlikuju po svom društveno-političkom ustroju, povijesti i kulturi, mogle graditi partnerstva. Protokolom se rješavaju pitanja organizacije ceremonijala kojemu pribiva poglavar države, predsjednik vlade ili ministar vanjskih poslova, za vrijeme službenih posjeta visokih državnih dužnosnika iz inozemstva. Protokol dodjeljuje svakome sudioniku odgovarajuće mjesto u političkoj i administrativnoj strukturi te osigurava poštivanje odredaba o imunitetu sadržanih u Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima i Bečkoj konvenciji o konzularnim odnosima te reciprocitet u korištenju povlastica.

Svečane prigode od iznimne nacionalne važnosti privlače istaknute strane dostojanstvenike, uključujući šefove država i vlada. Jedna od takvih prigoda su pogrebi monarha i istaknutih ličnosti, koji su postali najvažniji od svih diplomatskih događaja. Iskorištavanje pogreba u diplomatske svrhe bila je značajka mnogih doba i kultura. U Ujedinjenom Kraljevstvu određene pogrebne ceremonije nemaju samo za cilj omogućiti prijateljima, obitelji i voljenima da se oproste putem osobne ceremonije, već također omogućuju velikim grupama, a ponekad i cijelim narodima da tuguju. Najprestižniji i najrjeđi od njih je državni sprovod. Državni sprovod je javna pogrebna ceremonija, uz poštivanje strogih pravila protokola, koji se održava u čast osoba od nacionalnog značaja, a koji uključuju mnogo pompe i ceremonije, vjerske prizvuke i osebujne elemente vojne tradicije. Državni sprovod kraljice Viktorije 1901. odredio je protokol za ostatak dvadesetog stoljeća jer su svi državni pogrebi monarha u Velikoj Britaniji bili u skladu sa sljedećim obrascem: svečano polaganje u Westminster Hallu; prijenos tijela iz Westminster Halla u Windsor; na kraju pogrebni obred i ukop u kapeli St George's Windsor. Takav je bio i sprovod kraljice Elizabete II, koja je bila najdugovječniji britanski vladar i jedan od najjačih simbola britanske diplomacije.

Analizom medijskih sadržaja (domaćih i svjetskih) koji su objavljeni 19. rujna 2022. na dan pogreba kraljice Elizabete II utvrđeno je da je pogreb kraljice Elizabete II najveći pojedinačni događaj koji je gledan ili streaman u povijesti čime se ostvarila svrha državnog pogreba, a to je da se takvi pogrebi održavaju kako bi se šira javnost uključila u nacionalni dan žalosti, a s ciljem da bi se izazvao masovni publicitet u nacionalnim i globalnim medijima.

Justin Vovk, stručnjak za povijest kraljevske obitelji sa Sveučilišta McMaster izjavio je da je sprovod kraljice Elizabete - kao i njezina vladavina – bio u potpunosti jedinstven. „Ovo je globalni događaj i ovo je bez presedana“. „Ovo je bio prvi sprovod britanskog monarha koji je bio putem medija ovako dostupan gotovo svima u svijetu. Telefoni, internet, TV, nikada prije nismo imali ovu razinu međusobne povezanosti“, rekao je Vovk. Također je nastavio da kraljevski pogrebi nadilaze politiku, ali je istaknuo da je Elizabetin pogreb bio značajniji i jedinstveniji u usporedbi s pogrebom drugih kraljevskih obitelji. „Smrt je uvijek proces i iskustvo koje navodi ljude na preispitivanje i traženje veza sa zajednicom. Mislim da su brojni ljudi pokazivali demonstracije tuge, pratili vijesti, koristili društvene medije u potrazi za osjećajem povezanosti“, rekao je.

11. LITERATURA

1. Alekseev I., (2010), Art of diplomacy: not to win, but to prevail, Moscow: Dashkov & Co
2. Barry, E., (2008), From people power to mass hysteria: Media and popular reactions to the death of Princess Diana, *International Journal of Cultural Studies*, Volume 11, Issue 3
3. Baldi, S., (1998), The Internet and Diplomats of the Twenty First Century: How New Information Technologies Affect the Ordinary Work of Diplomats, *DIPLO*
4. Beers, L., Chernock, A., Gullace, N., F., Natarajan, R., (2023), Forum: The Death of Queen Elizabeth II: Meaning and Media, *Journal of British Studies* 62
5. Berridge, G., R., (2011), *Diplomacy after Death, The Counter-Revolution in Diplomacy and other essays*, Palgrave Macmillan, London
6. Boulgaris, J-M., Hecht, A., Jazairy, I., (2015), *Practice of diplomatic protocol in Geneva*, UNITAR
7. Bowers, P., (2013), *State and ceremonial funerals*, House of Commons Library, London
8. Bugar, A., (2015), *The Science and Art of Diplomatic Protocol*
9. Bumiller, E., Farrell, S., Hoge, W., Lyall, W., Whitney, C., R., (2017), *The death of Diana, Princess of Wales*, New York Times
10. Emrich, R., Schulze, D., (2017), *Diplomacy in the 21st Century – What Needs To Change?*, German Institute for International and Security Affairs
11. Faulkner, C., A., *A Presidential Funeral*, White House History, Number 19
12. Firmonasari, A., Nuzulia, L., F., I., (2023), Cognitive metaphor of queen Elizabeth death news on BBC and the Guardian: cognitive semantics analysis, *Journal of Linguistics and*

Literature, Volume 7, Number 2

13. Jönsson, C., Hall, M., (2003), Communication: An Essential Aspect of Diplomacy, International Studies Perspectives, Vol. 4, No. 2, pp. 195-210, Oxford University Press
14. Kurbalija, J., (1998), Modern Diplomacy, DiploPublishing
15. Mikolić, M., (1995), Diplomatski protokol, Mate d.o., Zagreb
16. Morgenthau, H. J., (1948), Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace, New York
17. Silalahi, (2018), Guide to Diplomatic Protocol: Coral Triangle Initiative on Coral Reefs, Fisheries and Food Security, CTI-CFF Regional Secretariat
18. Smith, B., S., (2012), Elizabeth the Queen: The Life of a Modern Monarch Paperback, Random House Publishing Group
19. Staniszewska, A., (2020), The development and cultural significance of diplomatic etiquette and protocol in Europe, ISSN 2308-8079. Studia Humanitatis, No 1
20. Rashica, V., (2019), Digital diplomacy: aspects, approaches and practical use, European Perspectives – International Scientific Journal on European Perspectives, Volume 10, Number 1
21. Tödting, T., (2021), Protokol događanja u praksi- Uspješna organizacija u poslovanju i diplomaciji, Školska knjiga, Zagreb
22. Tomić, Z., (2016), Odnosi s javnošću, teorija i praksa, Zagreb : Sarajevo: Synopsis
23. Zakharova, O., (2022), Diplomatic Ceremonial as the Basis of the Culture of International Relations, Studies in Media and Communication Vol. 10, No. 1, Redfame

Publishing

24. Wood, J., R.; Serres, J., (2004), Diplomatski ceremonijal i protokol, Mate d.o.o, Zagreb
25. <https://hrcak.srce.hr/file/364077>
26. <https://hrcak.srce.hr/file/349484>
27. <https://www.whitehousehistory.org/a-presidential-funeral>
28. <https://www.bbc.com/news/uk-60617519>
29. <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/mar/16/what-happens-when-queen-elizabeth-dies-london-bridge>

Popis slika

Slika 1. Kraljica Viktorija (standard.co.me.)

Slika 2. Kraljica Elizabeta II (24sata.hr)

Slika 3. Izložen lijes kraljice Elizabete II u Westminster Hallu (večernji.hr)

Slika 4. Medijski natpis (nytimes.com)

Slika 5. Medijski natpis (net.hr)

Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SJEVER

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski/specijalistički rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Ivana Fišter pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada pod naslovom „Protokol ispraćaja kraljice Elizabete II“ te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Studentica:
IVANA FIŠTER

Ivana Fišter

(vlastoručni potpis)

Sukladno članku 58., 59. i 61. Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti završne/diplomske/specijalističke radove sveučilišta su dužna objaviti u roku od 30 dana od dana obrane na nacionalnom repozitoriju odnosno repozitoriju visokog učilišta.

Sukladno članku 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad stvoren na bilo kojem studiju na visokom učilištu učini dostupnim javnosti na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje.